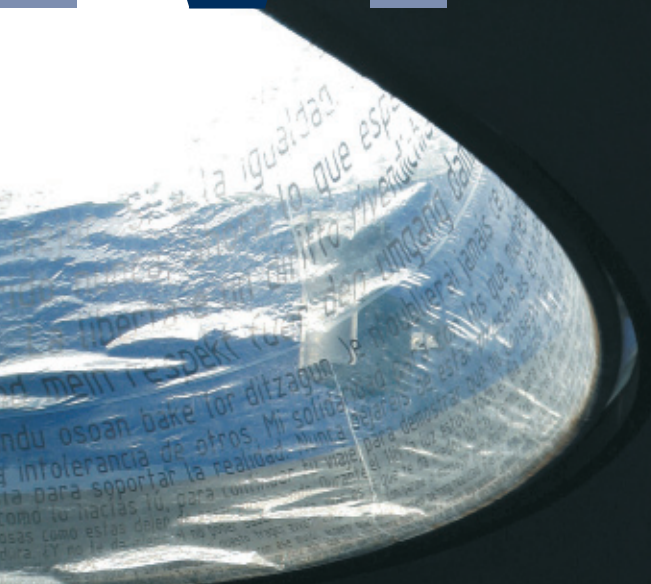

V maailma vaade

4

2008

Värske
vaade
maailma

Poola uus algus

Serbia valuline
lagunemine

Belgia - lagunev riik?

Läti demokraatia
katsumused

Venemaa ja islam

Neli on kandiline number, aga just neljas see number on, mida Maailma Vaate lugeja praegu käes hoiab.

Seekordsesse väljaandesse on jätnud oma jälje 23. novembril Tallinnas peetud konverents „Kuhu läheb Venemaa?“, millel osalenud külalisettekandjate Veiko Spolitise ja Jyrki Iivosega Soomest on toimetus teinud intervjuud. Lisaks pärineb konverentsi ettekannete hulgast ka siinses numbris ilmuv artikkel islamist Venemaal.

Ent mida muud võiks maailma vaadates praegu tähelepanuväärseks pidada? Kahjuks eelkõige süvenevat vastasseisu demokraatiate ja mitut sorti autoritaarsete režiimide vahel. Viimased rõhutavad üha jõulisemalt oma läänekristlikust ajalookäsitlusest erinevat kultuuritausta ja apelleerivad seeläbi erilisusele, mis just nagu välistaks euroopalikus poliitkultuurilises ruumis välja kujunenud väärtushinnangute võimalikkuse nende juures.

Hiina, islamimaad ja Venemaa teevad siiralt näo, et inim- ja kodanikuõigused läänelikus tähenduses pole nende puhul lihtsalt võimalikud, sest ajalugu, traditsioon ning neid kandvad riiklus ja sootsium lähtuvad lihtsalt teistsugustest arusaamadest.

Eriti väljakutsuvalt käitub ses suhtes Venemaa, mis on president Vladimir Putini suu läbi kuulutanud ennast koguni ainsaks tõeliseks demokraatiaks. Nii-sugusena kujutab Venemaa putinlaste meelet endast alternatiivi läänelikule, silmakirjalikule ja mandunud demokraatiasele. Äratõlgitud ei tähenda seesugune lähenemine paraku mitte midagi muud kui küünilist relativismi inimõiguste ja rahvusvahelise õiguse tõlgendamise vallas.

Lääneriikidel – Euroopa Liidul kui Venemaa peamisel majandus- ja

poliitilisel partneril – lasub selles olukorras eriline vastutus. Ükskõik mida ka ei räägiks Venemaa, Hiina või islamimaade liidrid, inimõigused on universaalsed. Janu, nälga, valu ja ahastust tunnevad ühtemoodi kõik inimesed, olgu nende kultuuriline või ajalooline traditsioon kui tahes erinev. Seega ei saa siin olla ka mingit relativismi.

Kahjuks võime märgata, et ka Läänes, kus inimõigustele ja nende kaitsele Teise maailmasõja järgsetel aastakümnetel nii suurt tähelepanu pöörati, on suhetes autoritaarsete režiimidega maad võtmas lubamatu resignatsioon ja pragmaatiline kõrvalevaatamine. Üha sagedamini tunnustatakse, et praktikas ei suudeta diktatuure nende kodutanumal kuigivõrd sundida ja mõjutada ning seesuguses olukorras on mõtetu demokraatiatel endil selle nimel majanduslikke kahjusid kanda.

Nii-sugune suhtumine on Läänele ja selle demokraatiatele ennasthäviv. See lihtsalt murrab Lääne moraalse selguroo. Rääkimata sellest, et omaenda väärtustele selja pööranud Lääs julgustab sel moel autoritaarseid režiime ette võtma provokatsioonide ja avantüüride, mis seavad ohtu tasakaalu kogu maailmas ning muudavad ajapikku paratamatult konfliktide ja sõdade tallermaaks ka Euroopa enda.

Ühe teravmeelse ütluse kohaselt on väikeriigi tuumapommiks rahvusvaheline õigus. Seega on praegu kujunevas olukorras Eesti kõige olulisem ja eksistentsiaalsem huvi, et maailmas säiliks ja tugevneks hetkel õigluse normina prevaleerivad demokraatlikud standardid. Meil on, muide, piisavalt foorumeid, kus nende (meie julgeolekut otseselt tagavate) väärtuste eest seista, alates ÜROst ja lõpetades Euroopa Liidu paljude institutsioonidega. Kasutagem neid.

Ja võtkem ühe tagasihoidliku kivina läänelike kristlike väärtuste müüris ka Maailma Vaadet.

Nart Kulus

Rahvusvaheliselt kasutatav sõna „finlandiseerumine“ ei kutsu soomlastes esile just vaimustust. Missugune oli finlandiseerumise argipäev? Kes oli õieti Soome kauaaegne president Urho Kaleva Kekkonen, kes nimetatud poliitikat mitme aastakümne vältel viljeles? Miks ta seda tegi? Mida tähendas „finlandiseerumine“ lihtsale soomlasele?

Vastuseid neile küsimustele ei tea sageli soomlased isegi. Finlandiseerumise, eesti omasõnaga soometumise mustas pesus sorimine alles algab. On iseenesest mõistetav, et eriti valuline ongi see just soomlastele endile. Seda kurba tõsiasi tunnustab ka Soome finlandiseerumise perioodist kõneleva suurepärase raamatu „Soome mees. Urho Kekkonen elu“ autor Pekka Hyvärinen.

Raamat annab pildi mehest, kelle poliitiline karjäär võlgnes peaaegu kõik Moskva toetusele, kes koostöös Moskva instseneeris kahepoolsetes suhetes akuutseid kriise läänemeelse opositsiooni mahasurumiseks ja kes rahvusvahelisel areenil toimis väga sageli Moskva otsese suuvoodrina.

Meile, eestlastele, on finlandiseerumise masinavärgi mõistmine tähtis, et endale teadvustada võtteid, mida Moskva võib kasutada ka Eesti oma kiiluvette toomiseks. Veel rohkem selleks, et mõista meie põhjanaabrite ikka veel kestvaid traumasid ja tabusid suhetes Venemaaga. Alles finlandiseerumise köögipoolt tundes saame aru, miks Soomes veel praegugi räägitakse Venemaast vaid poolihääli ja kõvasti suletud uste taga.

Head lugemist!

Läti raske tee kodanikuühiskonna poole

Intervjuu politoloogi, Riia Stradinsi ülikooli õppejõu Veiko Spolitiseaga

Anneli Kivisiv

Lätis praegu tuuriva sisepoliitilise ja majandusliku kriisi tingimustes loodeatakse lahendust erakorralistest valimistest. Kas need tegelikult ka lahendaksid olukorra? Või on kriisis hoopis Läti poliitiline süsteem tervikuna?

Läti poliitiline süsteem on kriisis lahendamata küsimuste tõttu. Neist kaks suurimat on tulu- ja omandideklaratsiooni süsteemi puudumine ja see, et Läti on ainus mandri-Euroopa riik, kus erakondi ei rahastata riigi eelarvest. See on teinud Lätist mängumaa mitmesugustele oligarhidele, kes võivad oma rahaga erakondi mõjutada, sest turumajanduse tingimustes nõuab erakondade toimimine enesestmõistetavalt raha. Nende kahe küsimuse kiire lahendamise vajaduse on praegu esile tõstnud kaks opositsioonilist erakonda, „Uus Aeg” ja „Kooskõlakeskus”.

Erakorralised valimised peaksid kõigepealt kodanikuühiskonnas arusaama, et tänu rahva väljaastumisele on võimalik muuta olemasolevat poliitilist kultuuri, kus praegu valitseb nn jock-mentaliteet – ise teeme seadusi, ise valime endale kohtunikke, ise peame kohut teiste üle. St õigusriiki ei ole olemas. Isegi kui osa praegusi parlamendisaadikuid valitaks tagasi, ei julgeks nad enam niimoodi valitsemist jätkata. Nad oleksid saanud õppetunni, et on võimalik esile kutsuda erakorralisi valimisi. Seega Läti kodanikuühiskond on astunud uuele tasandile. Inimesed näevad, et nad saavad oma käitumisega poliitikat muuta. See on kodanikuühiskonna konsolideerimiseks ja tõhustamiseks esmatähtis.

Valmisolek muutuseks on olemas?

Muutused ei tule üleöö. Võrdluseks võiks tuua Lätile Georgiat. Kui Läti Ülemkohtu

Scanpix

Senat tegi 3. novembril 2006 otsuse, et valimisseadust rikuti, siis ei julgetud öelda, et valimised olid ebaseaduslikud. Praegu ei saa kohus seda enam öelda tänu juriidilistele protseduuridele. Samas saab kodanikuühiskond nõuda uute valimiste korraldamist – siis tuleb ilmsiks uus jõudude vahekord, siis on inimestel tunne, et valimisi ei „varastatud ära”. Peale valimisi saab juba otsustada, kuidas valimisseadust muuta, kuidas viia lõpule haldusreform, kuidas sisse seada tulu ja omandi deklareerimise süsteem, mida valitsuskoalitsioon siiani ei ole soovinudki teha.

Kui suur on vene kogukonna osa selles protsessis? Kas nad on üldse kaasa tulnud? Missugune on lätlaste ja venekeelse kogukonna vahekord?

Suurim erinevus Eestiga on selles, et Lätis ei ole üritatudki anda mittekodanikele võimalust valimistel osaleda, ka mitte kohalikel valimistel. Mida võib tahta

inimestest, keda kodanikeks ei kasvatatagi? Samas on piisavalt palju vene kogukonna poolt pooldatavaid poliitiku, kes on koondunud kahte suuremasse parlamendifraktsiooni – „Kooskõlakeskus” ja „Inimõiguste Eest Lätis”. „Kooskõlakeskuse” ja „Uue Aja” esindajad olid oma lippudega ka 3. novembri 2007 meeleavaldusel. Konservatiivse „Uue Aja” ja vene huve esindava „Kooskõlakeskuse” vahel on tekkinud mõningane koostöö.

Üks kõige jahmatavamaid sündmusi Läti poliitikas oli see, kui endine president Freiberga ütles, et „Kooskõlakeskust” on rahastatud Moskvast, mispeale „Kooskõlakeskus” lubas Freiberga kohtusse kaevata. Veel ütles ekspresident, et on olemas Lembergsi stipendiaadid.¹ Aga Freiberga ei esitanud ei nimesid ega tõendusdokumente ja „Kooskõlakeskus” ei kaevanud ka kohtusse! Poliitikud mängivad poliitikat, riigi pikema perspektiivi ülesehitamisele mõtleb ainult kodanikuühiskond, kes on üles ärganud.

Kriis, millest räägime, on pärvinud rahvusvahelist tähelepanu. Kuidas on see Teie hinnangul praeguseks mõjutanud Läti kuvandit Euroopa Liidus ja NATO?

On kaks erinevat suhtumist. „Uue Aja” erakonna parlamendifraktsiooni juht ja nõukogu esimees Krišjānis Kariņš ütles „Sõnumilehes”, et on kerge eristada Washingtoni ja Brüsseli reaktsiooni. USA reaktsioon oli ehk liigagi karm, kui USA suursaadik Catherine Todd Bailey 18. oktoobril sõna võttis, kuid see näitas Läti olukorra pingelisust. Kui kaugele oli läinud korrupsioon Läti poliitikas, kui suursaadik, kes tegelikult lahendab asju diplomaatiliste kanalite kaudu, pidi rääkima Läti kodanikele, et teilt varastatakse riik ära! Siin võib ju esitada küsimuse, et miks ta seda ikkagi tegi, miks ta siiski ei kasutanud diplomaatilisi kanaleid. Kas tõesti on Läti hetkel nagu mõni *proxy*-riik², kus käib venelaste ja ameeriklaste vaheline maadejagamine? Seda võib ühe hüpoteesina arvestada. Kui Eesti viis läbi reformid, mis olid küll valusad, aga mille tulemusena sai Eestist, nagu T. H. Ilves ütles, „igav Põhjamaa riik”, siis Läti ei ole oma riigi ehitamistki lõpule viinud. Kui Lätil pole isegi ülevaadet oma riigi varadest, siis muidugi peavad teised riigid mingit võistlust tema territooriumil.

Samas pole Brüsselil ei vahendeid ega mehhanisme, kuidas korraldada kutsuda poliitikuid ja toetada kodanikuühiskonda ELi uutes riikides, kus see on liiga nõrk. Näiteks, kui siseministriks sai Dzintars Jaundžeikars Läti Esimesest Kristlikust Erakonnast, kes halvustas Euroopa Liitu ja vägagi homfoobselt ka kodanikuühiskonda, siis tekkis Läti kodanikuühiskonnas küsimus, kuidas leida mehhanismi nagu Brüsselis, kus sellised inimesed lihtsalt avalikult põlu alla heidetakse. Viimane „korralekutsumine” toimus Jörg Haideri puhul Austrias. Näiteks võib tuua ka Poola „Samooborona” ja ultrakonservatiivse Poola Pere-kondade Liidu väljautlemised, Traian Basesku Rumeenias ning Lembergsi ja mõned muud Läti poliitikud – ei ole mehhanisme, kuidas neid poliitikuid „korrale kutsuda”. Praegu oleks Läti puhul see väga hea viis, kuidas Brüsseli abil olukorda lahendada. Rumeenial ja Bulgaarial on see kõik veel alles ees.

Kas see kriis avaldab mõju ka rahvuste suhetele Lätis? Suhetele Venemaaga?

Praegu on kindlasti tunda seda, et pärast 1. maid 2004 on Läti poliitiline eliit muutunud palju enesekindlamaks. Kuid enesekindlamaks ka halvas mõttes: kuna nad *arvavad*, et kõik poliitikute ning poliitikute ja kodanikuühiskonna omavahelised suhted on samasugused kui ELis, siis nad *arvavadki*, et nii peabki olema. Nad on n-ö illiberaalsed demokraadid ehk mittedemokraatlikud demokraadid. Nende arusaam demokraatlikust ühiskonnast on tulnud läbi tõlgi Brüsselist, Stockholmist või Helsingist, aga tegelik arusaam demokraatlikust ühiskonnast suuremal osal Läti poliitilisest eliidist puudub. Peale 1. maid 2004 levib arusaam, et oleme osa Lääne klubist. Julgeolek on garanteeritud, enam ei pea midagi tegema. Läti uut välispoliitilist strateegiat pole peaaegu olemaski. Tehakse koostööd NATO ja ELi raames. Ollakse kõigiga sõbrad. Arvatakse, et kui venelased tahavad, siis ajame venelastega äri edasi. Brüssel ja NATO annavad julgeolekugarantii. Arvatakse, et suudetakse venelasi üle mängida.

Missugune on Läti avalikkuse, majandusringkondade ja poliitilise eliidi suhtumine Vene–Saksa gaasitrassi?

Praegune Läti sisepoliitiline kriis ongi osaliselt tekkinud gaasijuhtme ja samuti süsihappegaasi kvootide piiramise pärast. Mistõttu majandusminister oli sunnitud tagasi astuma. Majandusringkonnad sooviksid majandust arendada. Lätis on tööjõupuudus ja surve tööjõu sissetoomiseks. Kõik parempoolsed erakonnad on olnud siiani selle vastu. Vastukaaluks räägitakse teadmistepõhisest majandusest.

Kuna Läti on kriisis, siis ei saa poliitikute puhul üldse rääkida mingitest Läti huvidest. Rahvaerakond räägib gaasielektrijaamast, president räägib tuumaelektrijaamast ja siis taganeb sellest, endine välisminister räägib tuumaelektrijaamast. Läti presidendist võib aru saada, sest tema ei ole poliitik ja alles õpib poliitikat. Õigustatud on küsimus, et kui 1990ndate alguses oli see loomulik ja paratamatu, siis kas praegu on see enam õigustatud? Aga kui ta sai lihtthältenamusega parlamendis presidendiks valitud, siis nii see paraku on.

Kui me räägime Läti ühiskonna tahtest, siis siin on muidugi oluline arusaam sellest, et Balti riigid peaksid toetama ühise tuumaelektrijaama loomise ideed. See küsimus on võrreldav Euroopa Liidu liikmestaatuse küsimusega. Kas oleme Euroopa Liidus või Venemaaga seotud riigis? Selge on see, et omaette olla me ei saa. Neutraalsus meid 1930. aastate lõpus ei päästnud. Selles asjas on kõik väga selge! Nafta ja gaas saavad ka ükskord otsa, neid varusid enam juurde ei teki. Tuleb leida alternatiivseid energiasid. Kui poliitiline eliit mängib B3 (kolme Balti riigi – *toim.*) koostöö gaasi- ja naftahuvi-gruppidele maha, siis tuleb Lätil selle eest väga kallist hinda maksta.

Vene-Saksa gaasitrassi, aga ka ühise tuumaelektrijaama võimaliku ehitamisega seoses on Eestis mainitud vajadust luua Balti riikide ja Poola tihendatud koostöö baasil omamoodi Balti liit. Kuidas võiks Läti sellesse suhtuda?

Küsimus on selles, kas suudetakse koostööd teha. Kas või energeetika küsimuses. Tuumajaama ehituse raames tehti koostööd ka poolakatega. Poolakad on küll pärast võimuvahetust taganenud, aga ka Läti on taganenud oma valitsuskriisi tõttu. Nüüd räägitakse Lätis, et ehitatakse gaasielektrijaam Riiga, suurendades endist Riia TEK'i ehk Iru jaama teisikut Riias. Läti ühiskonnas arutatakse, kas Kalvitis võiks Gerhard Schröderi jälgedesse astuda!

Tõsi, jaama ehitamise eelnõu, mille autor on Rahvaerakonna liige ja Läti parlamendi eelarvekomitee esimees Karlis Leiškals, lükati teisel lugemisel tagasi. Kui eelnõu läheb parlamendis läbi, siis elektrijaam tuleb.

Läti on geograafiliselt Baltikumi keskpunkt. Juba ainuüksi sellest tulenevalt on Lätil otsustav tähtsus ka Balti koostöös. Paraku see koostöö vindub. Milles on probleemid Läti poolt vaadates?

Seda küsimust tuleb vaadata laiemalt kui Läti siseprobleemi. Pakun välja, et kui välispoliitika mõju on siin 25%, siis ülejäänud on sisepoliitiline suutmatuse. Lätis on USA mõju, mis tuli välja Catherine Todd Bailey sõnavõttudest. Küsimus oli Lattelekomi aktsiate erastamises. Teiseks me teame ka vene

Scanpix

Üks Lāti poliitika niiditõmbajatest, praegu kohtuliku uurimise all olev ning koduarestis viibiv „oligarh” Aivars Lembergs tema poolt toetatava Põllumeeste ja Roheliste Liidu peakorteris.

ärst. Endine energeetikaministeeriumi töötaja ja praegune Vene suursaadik Lätis Viktor Kaljužnõi on avalikult seletanud, et nii Lukoil kui ka naftatransiidifirmad kaitsevad Lätis Venemaa huve. Seda näitab väga selgelt ka Gazpromi käitumine Lāti Gaasi osanikuna.

Kui riik ei suuda oma põhilisi probleeme lahendada, siis on alati võimalik mängida mis tahes vene erakondi viiendaks kolonniks või määrata ei tea kelleks, et vabandada oma suutmatust. Põhiküsimused, mis Eesti juba 12 aastat tagasi lahendas, on Lätis siiani lahendamata. See on nagu maatriks, mis jääb korduma niikaua, kuni küsimused on lahendatud. Kui oma riik on korda tegemata, ei saa edasi minna! Seda suhtumist on näha kogu endises Ida-Euroopas, et väljaspool riiki on kõik süüdi, aga tegelikult on endal olulised küsimused lahendamata.

Kas on tunda lääneriikide väsimust, et Ida-Euroopa riigid on saamatud, ei saa endaga hakkama? Ida-Euroopa on üksijäetud?

Kõige halvem stsenaarium on jutt kahe kiirusega Euroopast. Müts maha Sloveenia ees, kes jõudis eurosooni! Vaadati väga lootusrikkalt ka Baltikumi poole, et nad suudavad 2007. aastal euro kasutusele võtta. Leedu oli sellele kõige

lähemal, kuid väsimus ei lasknud leedulastel seda saavutada. Täpselt nagu 1990–1994, kui Balti riikidel olid kõige raskemad ajad Vene vägede väljaviimisel, nii ka praegu tuleb ise endale loota ja asjad korda ajada. Kui oma kõige lähemate liitlastega koostööd ei tehta, siis probleemid ei lahenege. Lāti kodanikuühiskonnal ei ole Eesti vastu sellist pahameelt, nagu seda võib olla Leedu monarhistliku minevikuga ühiskonnas, kel on ehk raskem Eestit kuulata. Kui diplomaatiliselt aidata Lätit praeguste muutuste teel, siis Lāti probleemid lahenevad.

Lāti on ainsana Balti riikidest läinud üle kutselisele sõjaväele. Eestis on seda irooniliselt nimetatud Lāti ühepoolseks desarmeerimiseks. Missugune on suhtumine Lätis?

Juba kaks aastat tagasi, ilma mingisugusegi avaliku diskussioonita, mindi uuele süsteemile üle ja tehti otsus avalikuks. Tõsi küll, armee ajakirjades sellest räägiti. Rahuajal võiks ju rohkem palgaarmeele panustada, kuid küsimus on mujal.

Kui riigi ühe põhisamba muutmist ühiskonnas üldse ei arutata, siis saab rääkida ühiskonnaülesest demokraatiast! Rahvas oli tollal apaatne, teda ei

huvitanud üldse miski. Selle asemel et esindusdemokraatias ka ise osaleda, oma valitud saadikuid kontrollida, jäeti kõik nende kätte – las otsustavad. Mida meie ikka teha saame! Puhtfilosoofiliselt võib ju vaielda, et võib-olla oli palgaarmeele ülemineku otsus isegi hea. Kuid demokraatlikus riigis ei ole niimoodi, ilma arutluseta, seaduste vastuvõtmine kunagi hea, sest just vaidluste käigus selgub tõde. Diskussioonid võivad viia ka mõne teise lahenduseni. Näiteks Eestis toimuv arutelu sõjalistes missioonides osalemise üle on läinud sõjaväe tasandilt üle diskussiooniks Eesti kohast ja väljunditest maailmas laiemalt. Lätis avaliku elu arutelud puuduvad. Uurivat ajakirjandust Lätis pole. Näiteks enne 7. juuli referendumit.³ Küsimus on riigi toimimise printsiibis. Kui poliitikud võtavad nii kergesti ära arutelu võimaluse, siis kaob kodanikuühiskond. Kodanikud ei saagi aru, kuidas neilt riik jalge alt ära tõmmatakse!

Lätis on *Zemessardze*, mis on nagu Kaitseliit. Tegutseb omaette ja katsub omal käel liikmeid juurde saada. Professionaalsesse sõjaväkke võtmisel toimub konkurss, sest seal makstakse piisavalt head palka ja inimesed tahavad sinna tööle minna, eriti maakondadest, kus on raskem tööd leida.

Scanpix

Skulptuurid Ventpsilsi linnakujunduses. Fotol lehmäskulptuur jäläkäjäte tänaväl.

Eestit vapustasid aprillis nn pronksiöö sündmused. Kas midagi niisugust on Teie meelest võimalik ka Lätis?

Minu puhtalt spekulatiivne aramus on, et kui pronksiöö oleks toimunud Riias, siis nii positiivselt, kui nii võib väljenduda, poleks asi Riias lõppenud. Kuulsin, kuidas lätlased trammis või mujal omavahel arutlesid selle üle, et miks need eestlased pidid olema nii põikpäised ja seda kõike tegema! Eestlastel on selg sirgem ja kael kangem. Puhtajalooliselt on vene kogukond levinud üle kogu Läti ja see on kindlasti mänginud oma rolli Läti ühiskonnas.

Üks seletus sellele, miks Lätis niisugust asja ei toimunud, on see, et pronksiöö sündmuse juhiti Moskvast. Siin mängib Venemaa klassikalist piitsa ja prääniku taktikat. Anname piitsa eestlastele ja präänikut lätlastele, ja kui vaja, siis vastupidi. Paraku on Läti poliitilise eliidi hulgas piisavalt palju naiivseid poliitikuid. Läti poliitikud rääkisid päris tihti, et näete, mis Eesti tegi, meil vähemalt on pragmaatilised suhted, meie üritame pragmaatiliselt äri ajada. Samas unustatakse, et kui tahad Venemaad üle mängida, siis on vaja piisavalt palju raha sellele teenistusele, kes seda suudab teha. Suurriikidega kavaldamine on üldse piisavalt suitsiidne tegevus. Juba praegu on vene

poliitikutele tulnud sõnavõtte, et vaja on teist riigikeelt, kõik see tuleb järjepanu.

„Maailma Vaate” teises numbris oli Valdis Dombrovskise artikkel Läti piirilepingu kohta. Millised on olnud vahepealsed arengud?

Tuleb ära oodata kohtu otsust.⁴ Huvitav oli see, et Kalvitise–Šlesersi koalitsioon tahtis jõuda piirileppe kirjade vahetamiseni enne Konstitutsioonikohtu otsust, mis on väga-vega halb märk. Kusjuures oli teada, et see võib olla vastuolus põhiseadusega ja võrdub kohtule näkku sülitamisega. Pärast tuleb jälle probleemi lahendada. See näitab, kui võrd uljast mängu poliitikud mängivad!

Konstitutsioonikohus on kindlasti poliitiliselt mõjutatav. Kui ta ütleb „ei”, siis jääb piirilepe Vene partneritega vahetamata. Praegu arvatakse siiski, et tuleb „jah”. Sest isegi Ameerika ja Brüsseli partnerid on väljendanud soovi, et piirilepe sõlmitaks. Venemaa on Läti selgelt üle mänginud, sest Venemaa võib igal juhul. Just tänu sellele, kuidas kogu piirileppe sõlmimine toimus. Võit on traditsioonilise poliitika tasandil, piirilepe ei pane kahtluse alla Läti järjepidevust.

Edasine küsimus on, kuidas Venemaaga poliitikat edasi aetakse, millest praegu Lätis üldse midagi ei räägita.

Eeldatavalt toimub lepingute pidulik vahetamine Riias.

¹ Lembergi stipendiaadid. Sūgisel alustas Liechtensteinis Vaduzi kohu kohtuistungit endise Ventpsilsi linnapea Aivars Lembergi ja tema poja Anrijsi üle, kes teadaolevalt pesid Ventpsilsi Nafta ja Ventbunkersi saadud rahad Mani saarele, kustkaudu tuli raha tagasi Läti poliitikasse. Selle eest osteti vāidetavalt āra parlamendisaadikuid, ministreid, kohtunikke, ametnikke. See kõik on viimase aasta jooksul pāevavalgele tulnud. Lātis ei pane jahmatama seegi, kui Lāti parlamendi esimees leiab parlamendihoones oma portfelli kūme tuhat dollarit. Arvatakse, et pool kuni kaks kolmandikku Lāti parlamendi saadikutest on Lembergilt raha saanud. Kuid hetkel ei ole selle kohta tōestusmaterjali. Siin vōib olla ka sarnasusi USA maffia kaitumisega 1920. aastatel, kui maffia avas kontosid kellegi nimel, ilma et inimene oleks pruukinud sellest teadagi. Hiljem, kui poliitik koostōd ei teinud, sai teda edukalt mustata. See on vāga raske probleem, mis vōib nagu maavārin mōjutada Lāti poliitilist sūsteemi.

² Proxy state - inglise keeles tähendab suutmatu. St riik, mille tandrill suurriigid oma suhteid klaarivad.

³ Inimesed pidid vastama, kas nad tahavad julgeolekuseaduse muudatust, millele Freiberga Lātis tāiesti ennolematu asjana veto pani.

⁴ Intervjuu on tehtud enne 30. novembrit, mis oli Konstitutsioonikohtu (Eestis vōrdne Riigikohtuga) otsuse tāhtaeg. Kohu tunnistas piirileppe pōhiseadusega vastavaks. ■

Poola – uue alguse lootus

Ahto Lobjakas

Poola perspektiivide analüüsimiseks oleks ka paremaid hetki kui esimesed valimisjärgsed nädalad, mille jooksul peaminister Donald Tuski valitsus on alles asunud otsima võimalikult mugavat asendit kooselus poliitilist vastasrinda esindava president Lech Kaczyńskiga.

Võib oletada, et parimas prantsuse *cohabitation*'i traditsioonis ei tule see kooselu kerge. Peamiseks võitlustandriks kujuneb ilmselt välispoliitika. Välis-suhted on Poolas üks peamisi tegureid valitsuse populaarsuse kujundamisel ning Tuski renomee selles valdkonnas on esialgu võrdlemisi nõrk. Vastne peaminister on lubanud välispoliitilist rambivalgust presidendiga jagada, kuid kulisside tagant kostab juba nurinat. Presidendi ümbruskonnast heidetakse peaministrile ette soovi riigi esimene mees poliitika kujundamisest eemale tõrjuda. Presidendile jääks nii suures osas vaid esindusfunktsioon.

Kaczyńskile mõjus kindaheitmisena juba Radek Sikorski määramine välisministriks. Sikorski oli lühikest aega presidendi venna Jarosław Kaczyński valitsuse kaitseminister, aga lahkus isiklike vastuolude tõttu. Oma uut karjääri on Sikorski alustanud kaarte varjamata – Poola ajakirjanduses kahistatakse välisministri ja presidendi toimumata jäänud kohtumisest, mille esimene ühepoolset kolm minutit enne selle toimumist üles ütles.

Uue valitsuse tegemisi hakatakse ilmselt vaagima kolmes peamises mõõtmes, need on suhted Venemaa, Saksamaa ja USAga.

Lihtsaim on ennustada arenguid viimases mõõtmes – ei ole kahtlust, et Poola jääb ettenähtavas tulevikus USA üheks lähemaks liitlaseks mandri-Euroopas. Uus valitsus on lubanud küll Iraagist ära tuua seal praegu teenivad ligi 1000 sõdurit, kuid see samm ei mõjuta kahe riigi suhete aluseid. Sümpomaatiline on USA kavatsus paigutada Poolasse plaanitava Iraani-vastase raketikilbi kümme-kond püüduraketti. Poolas nähakse seda, Venemaa poolt kibedalt kritiseeritud

plani kui USA-poolset lisajulgeolekugarantiid väljaspool NATOt. Mis ei tähenda, et Varssavi ei püüaks võimalusest maksimumi võtta – ka Poola uus valitsus jätkab ilmselt katseid Washingtonilt välja rääkida ulatuslikku sõjalist abi, sh Patrioti rakette.

Poola osaleb üha aktiivsemalt ka ELi sõjalistes missioonides, viimati näiteks panustati 350 meest Tšaadi minevasse kontingenti. Ent USA vaatepunktist on Poola aktiivsus ELis pigem pluss, Varssavi näol on tegemist ühe lisagarantiiga, et ELi sõjalised ambitsioonid Washingtoni jaoks soovimatut suunda ei võta. Kontinentaalses Lääne-Euroopas seevastu on kinnistumas kuvand Poolast kui USA „Trooja hobusest” ELis.

Venemaa suunal on uus peaminister Donald Tusk lubanud sula. Välisminister Sikorski ütles Brüsselis pärast kohtumist Venemaa kolleegi Sergei Lavroviga 8. detsembril, et näeb kahepoolsetes suhetes pööratavat uut lehekülge. Agentuuri AFP teatel ütles Poola minister pärast kohtumist, et sellel „kinnitati, et Venemaa kohtleb Poolat tulevikus kui ELi ja NATO normaalset liiget.” Võib arvata, et kuigi valitsusevahetus Varssavis aitab kahtlemata kaasa suhete teatavale paranemisele, on ettenähtavas tulevikus lõplikku läbimurret oodata pehmelt öeldes aluse-tult optimistlik – asjade käik sõltub ju

siiski rohkem Moskvast kui Varssavist. Poola liigsed järeleandmised ei tundu kuigi targad, kuna neid tehtaks praegustes oludes n-ö valedel põhjustel.

Ka tunduvad Poola enda prioriteetidid veidi pealiskaudsed, et mitte öelda kiivas, kui esiplaanile tõstetakse asjade sisu asemel nende esituslik aspekt.

Varssavi on tänaseks võtnud oma veto Venemaa liitumiselt arenenud riike siduva OECDga. Sellel sammul on aga peamiselt sümboolne väärtus, sest blokeerimisvõimalus jääb alles.

Keerulisem on lugu ELi–Venemaa strateegilise partnerluse leppega, mille läbirääkimised seisavad nüüd juba teist aastat Poola veto taga, põhjuseks Venemaa embargo Poola liha- ja taimesaadustele. Viimane teeb samas n-ö katet ka Leedule, kes peab vetovääriliseks Venemaa poolt katkestatud naftatarneid Mažeikiai naftatööstlusehasele pärast seda, kui see müüdi Poola, mitte Vene kontsernile.

Ka on ELi ametnike seas levinud arusaam, et Venemaa ise pole juba mõnda aega huvitatud strateegilise partnerluse kõnelustega ruttamisest, eelistades pühenduda käegakatsutavamatele eesmärkidele, nagu viisavabadus ELiga. Viimane on Venemaa jaoks üha enam suurriikliku prestiiži küsimus.

Scanpix

Poola president Lech Kaczyński värskelt peaministriks saanud Donald Tuskiga. Meeste naeratused ei reeda märkimisväärseid erinevusi nende poliitilistes vaadetes.

Leedu on mõneti ootamatult tõusnud Poola–Vene–ELi suhete kolmnurgas võtmemängijaks. Ajaleht „European Voice” andis oma „Aasta eurooplase” tiitli president Valdas Adamkusele teenete eest Poola lepitamisel ülejäänud ELiga põhiseadusedebattides, aga mujalgi. Muu hulgas näitab vajadus Leedu vahendajarolli järele seda, kuivõrd kaugele on Varssavi viimastel aastatel eksinud sellest, mida ELis peetakse n-ö normiks.

Kaksikvennad Kaczyńskid lähevad Euroopa poliitilisse mütoloogiasse koletistena, kellega hirmutatakse ELi integratsiooniste ilmselt veel inimpõlvi. Lootus põlvkondade ja hoiakute vahetusele võib siiski olla ennatlik. Esiteks, nagu juba öeldud, seisab Tuskil ees keeruline kooselu president Lech Kaczyńskiga. Teiseks on kergendushoos kiiresti unustatud, et loosungi „Nice või

surm” (ehk ilma Nice'i leppe Poolale soodsa häältejaotuseta ei aktsepteeri Varssavi ühtki uut lepet) autoriks oli „Kodanikuplatvormi” partei eelmine valitsus.

Üheks võtmetestiks Poola hoiakute sondeerimisel kujuneb kahtlemata Euroopa põhiõiguste harta, millel uues reformileppes on kontinentaalse „vana Euroopa” valitsuste jaoks sügavalt sümboolne tähendus. Poola ja Suurbritannia on seni taotlenud hartast erandkorras väljajäämist.

Teiseks ja suuremaks testiks on muidugi suhted Saksamaaga. Praegu pole veel selge, kuivõrd Kaczyńskitel on õnnestunud Saksa-vaen põlistada Poola poliitilise maastiku orgaanilise osana. Nagu ka Tusk ise on öelnud, ei muutunud valitsusevahetusega Poola huvid. Saksa-

maa kontekstis on ilmne, et Poola on endiselt Vene–Saksa gaasitoru vastu (mida Sikorski ise paari aasta eest kaitseministrina võrdes Molotovi–Ribbentropi paktiga). Probleemid jäävad kestma ka pärast Teist maailmasõda Poolast lahkunud või lahkuma sunnitud sakslaste varade restitutsioonitaotlustega ning Saksamaa plaanidega eksiili actuile memoriaal püstitada.

Pikisilmi ootab Poola naasmist n-ö külma käest ELi peavoolu ühendusest väljajääv Ida-Euroopa, kel ei ole teist loomulikkude eestkostjat. Saksamaa jaoks on Ukraina, Moldova, Valgevene ja Kesk-Aasia küsimuste kaalumisel alati teiseks kaaluvihiks Venemaa. Poolal samuti, ent kui Saksamaa jaoks kipub Venemaa teised üles kaaluma, siis Poola puhul on olukord vastupidine. ■

Konflikte otsides edu ei saavuta

Jacek Protasiewicz

europarlamenti saadik, D. Tuski
2005. aasta presidendikampaania juht

Tadeusz Zwiefka

europarlamenti saadik, Poola
Televisiooni peamise uudistesaste juht

Nii Poola riigile kui ka Poola inimestele olid viimased parlamendivalimised kõige tähtsamad alates 1989. aastast, mil valimiste tulemusel sai ametisse esimene mittekommunistlik valitsus endises Nõukogude blokis (Tadeusz Mazowiecki valitsus). Seda tõestab Poola kohta suhteliselt kõrge valimisaktiivsus – 53,88%. Peab märkima, et pärast kommunismi kokkuvarisemist on Poola poliitika elu iseloomustanud valijate väga väike osalus nii parlamendi- kui ka kohalikel valimistel. Kui 1989. aasta valimised olid tegelikult rahvahääletus kommunistliku võimu vastu ning valijate osalus oli 62,7%, siis järgmise nelja-viie parlamendikoosseisu valimise ajal jäi valijate aktiivsus alla 50%. Kaks aastat tagasi, kui omavahel konkureerisid ikka needsamad erakonnad ja nende juhid, tuli valima vaid 40,57% hääleõiguslikest kodanikest.

Seega, mis põhjustas sellise massilise mobiliseerumise 2007. aasta oktoobris?

Meie arvates oli selleks kolm põhitegurit.

Esiteks – vastuseis pidevaid konflikte täis poliitilisele stiilile nii valitsuse kui ka valitsusvastaste vahel ja valitsevas koalitsioonis endas. Näiteks suhtus Poola avalikkus negatiivselt sellesse, et võidukas „Õiguse ja Õigluse” erakond esitas kahele radikaalsele erakonnale – Andrzej Lepperi populistlikule Enesekaitsepartele ja Roman Giertychi juhitud rahvusäärmuslikule Perede Liigale – kutse valitseva koalitsiooniga ühinemiseks.

Teiseks – üldine negatiivne suhtumine selle radikaalse koalitsiooni poolt

teostatavasse rahvusvahelisse poliitikasse. See viis Poola konflikti meie partneritega Euroopa Liidus ning murendas oluliselt Poola ja poolakate kuvandit Euroopas. Näitena võiks tuua nii asepeaministri seksiskandaalid kui ka televisiooni tuntud lastesaste („Teletupsud”) kriitika, mille kohta Poolas väideti, et see propageerib homoseksuaalset käitumist. Neid sündmusi kajastati laialt maailma meedias.

Kolmandaks – valitsusel puudus strateegia, et peatada noorte poolakate massilist töörännet, eriti Ühendkuningriiki ja Iirimaa (1–1,5 miljonit inimest). Eriti teravalt puudutas see väljarännanute perekondi, kes enamasti Poolasse maha jäid.

Valimistulemust mõjutas väga oluliselt valimiskampaania, eriti selle kaks üritust: esiteks Donald Tuski ja Jarosław Kaczyński vaheline debatt televisiooni otse-eesis üks nädal enne valimisi. Selle matši võitis selgelt „Kodanikuplatvormi” juht. Paljude valijate arvates Donald Tusk lausa triumfeeris endise peaministri üle. Ja teiseks korruptsioonivastase uurimise käigus kogutud salajaste materjalide väga selge suunitlusega kasutamine opositsiooni vastu otseselt peaminister Kaczyńskile alluva eriteenistuse poolt valimiskampaania lõppfaasis, mis näitas valijatele, et „Õiguse ja Õigluse” erakonna poliitikud kasutasid poliitilises võitluses eriteenistuste abi. Isegi ägeda korruptsioonivastase võitluse õhkkonnas oli see Poola avalikkusele vastuvõetamatu.

2007. aasta valimiste viimaseks oluliseks tahuks oli nii Poolas kui ka välismaal elavate noorte poolakate massiline osalemine, kellele Donald Tusk oma valimiskampaania oli üles ehitanud. Valijad kommenteerisid aktiivselt tema visiite Ühendkuningriiki, Šotimaale ja Iirimaa. Selle tulemusel tõusis „Kodanikuplatvormi” valijate osakaal selles vanuserühmas 2005. aastaga võrreldes rohkem kui 100%. „Õiguse ja Õigluse” erakond, keda toetavad enamasti vanemad ja konservatiivsemate vaadetega inimesed, kasvatas samuti oma valijas-konda, kuid ainult 60% võrra.

Sellised valimistulemused muutsid oluliselt Poola poliitilist maastikku. Radikaalsed erakonnad – Enesekaitsepartei ja Perede Liiga ei pääsenud üldse parlamentari. Praegu kuulub parlamendi kummaski koojas stabiilne enamus kahele parempoolsele erakonnale – „Kodaniku-platvormile” (41,51%) ja Poola Talurahvaerakonnale (8,91%), mõlemad on ERP (Euroopa Rahvapartei) liikmed. Opositsioonis on „Õiguse ja Õigluse” erakond (32,11%) ning „Vasakpoolsed ja Demokraadid” (13,15%), mis kujutab endast 1980ndate demokraatlikust opositsioonist põlvneva te postkommunistide ja liberaalide koalitsiooni. Seega on poliitiline olukord Poolas pärast parlamendivalimisi muutunud stabiilsemaks.

ERP-ED

Belgia – lagunev riik?

Luc Vandeputte

Euroopa Rahvapartei asepeasekretär ning flaami kristlike demokraatide üldkogu liige

Enam kui kuus kuud pärast valimisi on taas luhtunud katsed moodustada Belgias valitsust. Belgia seisab silmitsi oma ajaloo sügavaima poliitilise kriisiga.

Kristlikud demokraadid (CD&V Flandrias ning CDH Valloonia, mõlemad Euroopa Rahvapartei liikmed) ning liberaalid (VLD Flandrias ja MR Valloonia) võitsid 10. juuni valimistel 150 parlamendikohast 81 ning leppisid kokku, et moodustavad koalitsiooni flaami kristlike demokraatide liidri Yves Leterme'i juhtimisel. Valitsuse moodustamine on aga seiskunud vaidluste tõttu, mida põhjustavad flaami poole nõudmised saada rohkem iseseisvust ning anda rohkem otsustuspädevust Belgia föderaalatasandil regioonidele. Tegu on riigireformiga, mis on vallooni poliitikutele väga vastumeelt ja millest nad ei taha üldse rääkida.

Aastatel 1970–2001 muudeti Belgia Kuningriik unitaarsest riigist föderaalseks. Struktuur koosneb kolmest, s.o flaami-, prantsus- ja saksakeelsest kogukonnast, ning kolmest regioonist – põhjas asuvast Flandriast, mille ametlikuks keeleks on flaami keel; lõunas asuvast Vallooniast, mille ametlikuks keeleks on prantsuse keel, ning kakskeelsest Brüsselist, pealinnast, kus nii prantsuse kui ka flaami keelel on ametliku keele staatus. Mõlemad kogukonnad ja regioonid on varasemate riigireformide eri etappides saanud teataval määral iseseisvust.

Suurem osa belglasi – 6,5 miljonit – elab Flandrias. Valloonia on elanikke 4 miljonit.

Aja jooksul on Flandria ja Valloonia teineteisest majanduslikult, poliitiliselt, sotsiaalselt ja kultuuriliselt täielikult eemaldunud. Me ei vaata teineteise telesaadeteid ega ei loe teineteise ajalehti, me valime poliitikuid erinevates flaami-

ja prantsuskeelsetes valimisringkondades erinevate, sageli põrkuvate valimis-lubaduste põhjal ning eeldame pärast, et samad poliitikud moodustavad koos Belgia valitsuse, me ei tunne kuigivõrd teineteise kuulsusi. Tundub, nagu oleksid kuningas Albert II, Brüssel ning ülimaitsvad Belgia friikartulid majoneesiga jäänud ainsateks Belgia struktuuri siduvateks elementideks.

Põhja ja lõuna vahelised majanduslikud ja sotsiaalsed erinevused

Valloonia saavutas oma võimsa raua- ja söetööstuse toel 20. sajandi algul kiiresti tööstuslikult ja keeleliselt valitseva positsiooni, kuid kaotas seitsmekümnendatel enamiku oma raskest tööstusest ning ei suutnud majandust reformida. Flandrial seevastu läheb suhteliselt hästi. Regiooni tugevama majanduse aluseks on sadamad ja keemiatööstus ning dünaamilised väike- ja keskmised ettevõtted ja teenindussfäär.

Kahe regiooni majanduslikud erinevused on muutunud märgatavaks nii jõukuse kasvu kui ka sotsiaalmajandusliku struktuuri, tööturu, palkade ja tootlikkuse osas.

Mõned silmatorkavad näitajad:

- töötuse määr Valloonia on 14%, Flandrias alla 5%;
- aastatel 1995–2004 kasvas Flandria majandus kokku 21%, Valloonia aga 15%;
- keskmine kulu töötaja kohta on Flandrias 8% kõrgem, tootlikkus aga 12% kõrgem kui Valloonia;
- üks neljast vallooniast töötab riigisektoris (föderaal-, piirkondliku, provintsi või kohalikul tasandil), Flandrias on see näitaja vaevalt 15%;
- tervishoiuteenuste tarbimine on Valloonia oluliselt sagedasem ja kulukam kui Flandrias. Valloonia kulutab palju rohkem raha kliinilisele bioloogiale, kallile kitsalt spetsialiseeritud sisehaiguste ravile, radioloogiale ...

Paljud flaamid nurisevad, et nende jõukam, teenindussektorile ja väikeettevõtluks keskendunud majandus subsidierib Vallooniast. Flaami keele kõnelejad peavad räämas prantsuskeelseid linnu ja logisevat majandust kümnendite pikkuse karmikäelise sotsialistliku valitsemise pärandiks.

Samas seisab ka Flandria silmitsi mitmete väljakutsetega:

- Flandria on Vallooniast rohkem hädas vananeva rahvastikuga. See omakorda mõjutab tööjõuvarusid homsel tööturul ning suurendab nõudmist hoolekandeteenuste järele;
- Flandria ei suuda piisavalt ära kasutada oma tugevaid logistilisi eeliseid. Kõrgete föderaaltasandi maksude surve ja föderaalset kehtestatud kõrged palgakulud pärsivad ettevõtete soovi regiooni investeerida;
- transiidikoridorina Antwerpeni ja Genti sadamateni on Flandrial tohutud liiklusprobleemid, mis avaldavad negatiivset mõju majanduse arengule, keskkonnale ja investeringutele. Põhjas nõutakse häälekalt suuremaid investeringuid (föderaalset korraldatud) ühistransporti.

Flandria ja Valloonia ei seisa üksnes silmitsi erinevate väljakutsetega, vaid näevad erinevalt ka võimalusi nende lahendamiseks.

Kui praegused institutsioonid ja struktuurid ei võimalda Flandrial ja Vallooniast oma erinevate probleemidega tegelda,

CD&V

*Belgia valimised võitnud Yves Leterme valimispäeva õhtul, 10. juunil 2007.
Kes oleks võinud arvata, et pool aastat kestvad kõnelused ei teegi temast peaministrit.*

tuleb neid kohandada. Kui seda ei tehta, pidurdavad need majanduslikku ja sotsiaalset arengut, väidavad flaamlased. Flandria soovib, et otsuseid võetaks vastu selleks kõige kohasemal poliitilisel tasandil (regioonides) ning et see poliitiline tasand saaks volituse tegutseda ning oleks vastutav poliitika eest, mida ellu viib või ei vii. Otsused tuleks vastu võtta kodanikele võimalikult lähedal, välja arvatud juhul, kui kõrgem tasand on efektiivsem. Võtmesõnadeks on lähimus ja vastutustundlik föderalism. Sellisest poliitikast lõikaks kasu nii Valloonia kui ka Flandria.

Nõudmist suurema autonoomia järele finantsasjades, majanduses, tervishoius, õigus- ja transpordisüsteemis toetavad kõik põhjaregiooni parteid. Flandria eelarveülejäak lubaks regioonil muu hulgas vähendada ettevõtlusega seotud makse, et muuta regiooni investoritele atraktiivsemaks, ning tõsta lastetoetusi, et võidelda rahvastiku kahanemisega. Vastutuse suurendamine võimaldaks Valloonial järgida oma vajadustele vastavat majanduspoliitikat.

Prantsuskeelne kogukond (ja eriti prantsuskeelsed kristlikud demokraadid) aga peavad flaami parteide nõutud ulatuslikku riigireformi püüdeks lõhkuda

riigi ühtsust. Nad pelgavad, et regioonide suurem iseseisvus jätab nad ilma föderaalset maksutulust ning avaldab negatiivset mõju sotsiaalsüsteemile, tehes nii lõpu kahe regiooni solidaarsusele. Viimase ajani on prantsuskeelsed poliitikud vastanud enamikule flaamide taotlustele radikaalse „ei“.

Kompromiss Belgia moodi?

„Elu ühe riigina on võimatu, kui vähemus takistab pikki aastaid enamusel selle kõige olulisemate püüdluste elluviimist,“ väitis hiljuti üks Belgia suurimatest päevalehtedest.

Hiljuti flaami televisiooni läbiviidud arvamusuuringu põhjal eelistab 46% flaamidest iseseisvust – see on viimaste aastate kõrgeim keelepoliitilisest vaidlusest lähtuv tulemus.

On selge, et pinged kahe keelekogukonna vahel jätkuvad ning et see poliitiline kriis jätab sügava jälje Belgia poliitmaastikule ja mööda keelepiiri eriti kristlike demokraatide perre (CD&V Flandrias versus CDH Valloonias, mõlemad Euroopa Rahvapartei liikmed).

Ometi on riigireformid hädavajalik celtlingimus Belgia institutsioonide pare-

maks toimimiseks ning lõpuks ometi ka Flandria ja Valloonia kooseksistentsi määratlemiseks. Teist võimalust lihtsalt ei ole.

Kompromiss Belgia moodi hoolikalt tasakaalustatud lahendustega on poliitilise ummikseisu lõpetamiseks ja riigi edasise killustumise takistamiseks vältimatu. Flandria peab tegema oma nõudmistes järeleandmisi suurema ja viivitamatu autonoomia osas ning Valloonia peab loobuma vastuseisust põhjaliku riigireformi suhtes. Uued valimised ei ole lahendus; avalik arvamus nii Flandrias kui ka Valloonias muutuks üha äärmuslikumaks ning toetaks üha enam mõne flaami äärmuspartei üleskutset lõplikult lahku lüüa.

Belgia lõhenemine oleks Euroopa kui terviku jaoks ilmselt väga halb sümbol. Riik asub Euroopa südames, oli Euroopa Liidu asutajate hulgas ning on viiskümmend aastat pakkunud peavarju selle kõige olulisematele institutsioonidele. ■

Euroopal jätkub väljakutseid ka peale laienemist

Intervjuu Euroopa Parlamendi ERP-ED fraktsiooni esimehe Joseph Dauliga

Kaja Sõrg

Olete Euroopa Parlamendi suurima fraktsiooni, Euroopa Rahvapartei ja Euroopa Demokraatide (ERP-ED) fraktsiooni esimees. Kuidas kirjeldaksite fraktsiooni järgmise kahe aasta prioriteete?

Järgmise kahe aasta jooksul võtab Euroopa Parlament vastu väga tähtsaid otsuseid, millest sõltub Euroopa Liidu tulevik.

Euroopa Parlamendi suurima poliitilise jõu ERP-ED fraktsiooni jaoks on üks olulisemaid probleeme kliimamuutus. Meie fraktsioon jälgib, et seda küsimust ei unustataks, kui me võtame vastu tööstust, keskkonda, säästvat arengut ning energia- poliitikat puudutavaid õigusakte. Praegu arutatakse Euroopa Rahvaparteis väga põhjalikku kliimamuutust käsitlevat programmdokumenti. Euroopa Rahvapartei leiab, et teemat tuleb vaadelda realistlikult, põhjustamata seejuures elanike hulgas paanikat.

Teine praegu väga oluline küsimus on globaliseerumine. See mõjutab paljusid poliitikavaldkondi, nii sotsiaal-, tööstus-, majandus-, keskkonna- kui ka kultuuri- poliitikat. ERP-ED fraktsioon võitleb võrdsete tingimuste loomise eest ning selle eest, et Euroopa suudaks ära kasutada oma võimalusi, selle asemel et tõelisuse eest pageda. Me ei tohiks siiski unustada Euroopas kehtivaid nõudeid ja väärtusi. Kui globaliseerumine saab jõukust määravaks teguriks, peab see olema ka õiglane. See peab toimuma eetiliste normide alusel, mis keelavad näiteks laste ekspuaterimise. Globaliseerumine ei saa toimuda viletsamas olukorras olevate inimeste arvel. Sellest peab saama vahend, millega võidelda nii riigisisese kui ka riikidevahelise ebavõrdsuse vastu. Minu arvates peab

Euroopa oma siseturu tugevdamiseks suurendama investeringuid teadus- ja arendustegevusse, kuid ta peab ka teadus- ja uuendustegevust liikmesriikide vahel paremini kooskõlastama, et tulla toime väliskonkurentsiga.

Euroopa Liidu jaoks on samuti väga oluline ühise energiapoliitika väljatöötamine, et tagada varustuskindlus ning jätkusuutlik kasv selles sektoris. Seetõttu tuleb algselt sisuline arutelu taastuvenergia teemal ning uurida võimalusi, mida pakub tuumaenergia.

ERP-ED fraktsioon on ka Euroopa Liidu reformilepingu kindel toetaja. See uus leping võimaldab eurooplastel lahendada tõsisemaid probleeme, mis on seotud majanduskasvu, innovatsiooni ja konkurentsivõimega ning kliimamuutuse ja energiatarnega, ning tagada kõigi eurooplaste julgeolek ja kindlustunne kõige laiemas mõttes. Reformileping muudab Euroopa Liidu ja selle institutsioonid demokraatlikumaks, Euroopa Parlamendist saab peaaegu kõigis ELi õiguse valdkondades Euroopa Liidu Nõukoguga võrdväärne partner. Uus leping lihtsustab ELi õigusaktide vastuvõtmist, sundides parlamenti muutma oma töömeetodeid ning tegema tihedamat koostööd liikmesriikide parlamentidega. Reformilepinguga annab Euroopa endale lõpuks võimaluse vastata 21. sajandi väljakutsetele, sest siis on meil Euroopa Liidu toimimiseks vajalikud institutsioonilised vahendid.

Mida saab pidada ERP-ED fraktsiooni peamisteks saavutusteks parlamendi selle koosseisu ajal?

Kõige olulisem on, et Euroopa Liidu laienemine on kulgenud meie jaoks edukalt. Meie fraktsiooni kuulub liikmeid kõigist 27 liikmesriigist. Nad töötavad tihedalt koos. Mõnikord nad küll

vaidlevad, ent kindlasti ei saa rääkida „vanade” ja „uute” liikmesriikide vastuolust.

Euroopa Parlamendi ERP-ED fraktsioon on mänginud otsustavat rolli kompromissi saavutamisel sellistes väga tähtsates küsimustes nagu ELi praegune eelarve, nn teenuste direktiiv ja kemikaale käsitlev direktiiv REACH. Me oleme jõud, ilma kelleleta ei saavutata kokkuleppeid ega lahendusi.

Millisena näete Euroopa ühise põllumajanduspoliitika tulevikku?

Minu kui talupidaja jaoks on Euroopa põllumajanduspoliitika teema, mis puudutab Euroopa hinge – palju olulisemad kui majanduslikud väärtused on meie jaoks Euroopa kodanikud. Nad vajavad põllumajandust, mis on osa nende identiteedist, ning samuti alasid, kus puhata ja loodust nautida. Meie maapiirkondade tüüpilised tooted kujundavad Euroopa identiteeti ning nende „brändiväärtus” on kolmandates riikides väga kõrge. Seepärast ongi Euroopa põllumajanduspoliitika nii oluline valdkond. Osalen Euroopa põllumajanduse nn „tervisekontrolli” raames lähitulevikus aset leidvas arutelus ning ma loodan, et suudame leida õige tasakaalu tootlikkuse ja jätkusuutlikkuse vahel.

Teil on Alsace’is talu. Kuidas Teil õnnestub ühendada oma poliitikutööd talupidamisega?

See on tõesti väga valus teema. Ma ei saa öelda, et ma hetkel suudan neid kaht osa oma elust eriti hästi ühitada. Mu töö ERP-ED fraktsiooni esimehena on väga huvitav ja pakub mulle sügavat rahuldust, kuid ei jäta palju aega kodutalu jaoks. Ent olen väga uhke ja õnnelik, et mu poeg on suurema osa sealsest tööst enda kanda võtnud ning saab suurepäraselt hakkama.

ERP-ED

Euroopa suured mõjutajad. Oma 2007. aasta aprillis peetud 60. sünnipäeva pidustustel saab ERP-ED fraktsiooni esimees Joseph Daul (paremal) oma eelkäijalt, europarlamenti esimehelt Hans-Gert Pöteringilt kingiks Euroopa Liidu esiisa Robert Schumani portree.

Eesti delegatsioon ERP-ED fraktsioonis koosneb ühest liikmest; meie esindaja on Tunne Kelam. Kas ühe mehe häält võetakse fraktsioonis ja Euroopa Parlamendis piisavalt kuulda?

Tunne Kelam esindab küll üht meie fraktsiooni väiksematest delegatsioonidest, kuid ta on teinud märkimisväärselt head tööd. Minu jaoks on tema kõige kiiduväärsemateks omadusteks tema järjekindlus ja jäägitu pühendumine meie ühistele väärtustele. Ta seisab kõige olulisemate Euroopa väärtuste eest – inimväärikuse, vabaduse ja solidaarsuse eest.

Pean lisama, et meie fraktsioonis kuulatakse ja võetakse arvesse ka ühe inimese häält. Võtmesõnaks on solidaarsus. Tuletame näiteks meelde Euroopa

Parlamendis sel kevadel vastu võetud Eestit puudutavat resolutsiooni. ERP-ED fraktsioon jäi oma väärtustele kindlaks ning toetas Eestit.

Palju on räägitud Euroopa Parlamendi ametliku asukoha viimisest Strasbourg'ist Brüsselisse ja korraldatud ka sellesisulisi kampaaniaid. Milline on Teie seisukoht selles küsimuses?

Minu ja minu põlvkonna jaoks sümboliseerib Prantsusmaa ja Saksamaa pika-aegse ja valusa konflikti lõpp uue rahu ja heaolu ajastu algust Euroopas. Strasbourg kehastab endas seda ajaloolist muutust. Mulle tundub, et me kaotaksime osa oma Euroopa identiteedist, kui unustaksime

selle olulise aspekti ajaloost. Sellest konfliktist kasvasid välja kõige suuremad ja kannatusterohkemad sõjad Euroopas. Ma ei tahaks hakata ennustama, millised võivad olla võimalike tulevaste arutelude tulemused. Olen kindel, et see probleem leiab lahenduse, kui aeg on küps.

ERP-ED

Kosovo iseseisvumisega jäänuk- Jugoslaavia lagunemine ei lõpe

Tõnu Kalvet

Uueks pingekoldeks Balkanil on kujunemas Vojvodina. „Euroopa püssirohutunniks” kutsutud Balkan jääb plahvatusohtlikuks ka pärast Kosovo täielikku eraldumist Serbiast. Isegi juhul, kui rahvusvahelisel üldsusel õnnestub – olgu siis piitsa või prääniku abil – veenda Serbia juhtkonda loobuma mõttest iseseisvuvale Kosovole kallale tungida, kõeb riigi põhjaosas aina suurema leegiga juba järgmine pingekolle – Vojvodina autonoomne piirkond.

Umbes 21 500 ruutkilomeetri suurune Vojvodina eristub Kosovost selle poolest, et see on samasugune „põline serblaste ala” nagu Eesti on „põline venelaste ala”.¹ Piirkonna põliselanikud (ungarlased) ja põlisvähemused (horvaadid, slovakiid, russiiniid, rumeenlased jm.) on alati olnud teravalt igasuguste serbiastamiskatsete vastu.²

2007. aasta aprilli algupoolel Belgradis peetud konverentsil ütles Saksamaa suursaadik Serbias Andreas Zobel, et Belgradi kangekaelne nõue Kosovo Serbia koosseisu jätmiseks võib tuua päevakorda Vojvodina tuleviku küsimuse. Ta lisas, et Belgradi põikpäisus võib Serbiat destabiliseerida ning siis võib juhtuda, et Ungari nõuab Vojvodina endale tagasi.

Mis siis muudab Vojvodina plahvatusohtlikuks?

Rahvuspingete jätkuvale kasvule annab hoogu Serbia valitsuse poliitika.

1990. aastatel endise Jugoslaavia alal möllanud sõjad tekitasid hulgaliselt sõjapõgenikke. Suur osa neist pages välismaale, ent väga suur hulk (peamiselt serblasi) asus ümber Serbia valitsuse kontrollitavale alale.

Sotsialistliku Jugoslaavia ajal oli Sloveenia kõrval liitriigi üks arenenumaid osasid Vojvodina. Pärast 1990ndate kriisiaega

tuntavalt kannatada saanud piirkonnas on elu ikka veel parem, „euroopalikum” kui Serbia ülejäänud osades. Seepärast kippuski väga suur osa serblastest sõjapõgenikest just Vojvodinasse.

Vojvodinas oli juba ees arvukalt teisi rahvusi. Uus „Eesti Entsüklopeedia” (4. köide, lk 115) ütleb otsesõnu: „Kõige kirevam on rahvastik Serbias, eriti Vojvodinas, kõige ühtlasem Sloveenias ja Horvaatias”. Uusasukate suutmatus ja/või soovimatus kohalike tavade ja oludega kohaneda ning sellest väljakasvav tahumatu, üleolev, pahatihti vägi-valdnegi käitumine tekitas üha rohkem ja üha ägedamaid kokkupõrkeid põliselanikega. Paljudel sõjapõgenikel oli kaasas relvi. Neid kasutati põliselanike ähvardamiseks, röövimiseks, tapmisekski. Ungarlased ja teised mitterserblastest põliselanikud (eriti horvaadid) lubati Vojvodinast üldse minema ajada või lausa tappa. Vastukaaluks asusid sundvaliku ette seatud põliselanikud organiseeruma, kohati isegi omakaitset looma.

Pinge kasv viis selleni, et 2005. aasta jaanuari lõpul saatis Euroopa Parlament Vojvodinasse oma erikomisjoni. Sama aasta 29. septembril tegi Euroopa Parlament Vojvodina-teemalise avalduse, milles tunti „sügavat muret inimõiguste korduva rikkumise ning puuduliku õiguskorra pärast Vojvodinas” ning kutsuti Serbia valitsust astuma kiireid tõhusaid samme selle olukorra kõrvaldamiseks ja edaspidiseks vältimiseks.

ÜRO pagulasasjade ülemkomissari andmetel oli 1995. aastal Vojvodinas 259 719 sõjapõgenikku. Põgenikevool on jätkunud aeglasemas tempos tänapäevani ja ähvardab lähiajal tunduvalt kasvada.

Seda põhjustaks kõigepealt Kosovo iseseisvumine. 2007. aasta oktoobris Kosovo serblaste seas läbiviidud arvamusuuringu järgi on Kosovo iseseisvumisel valmis sealt lahkuma 70% kohalikest serblastest.³ Serblasi elab Kosovos umbes 150 000. Sellest 70% on seega 105 000. Senine kogemus näitab, et

neist enamik suunduks väga tõenäoliselt Vojvodinasse.

Teine ohutegur on väljasaatmislepe. Lootuses parandada suhteid ELiga ja kaubelda välja soodsamaid liitumistingimusi tegi Serbia valitsus ELiga lepingu, mille kohaselt Serbia kohustus vastu võtma kõik peamiselt sõja tõttu Lääne-Euroopasse põgenenud Serbia kodanikud. Ungari Kodanike Liidu andmeil moodustavad suurema osa väljasaadetavatest Kosovost välja rännanud muhamediusulised mustlased. Nende hulk võivad ulatuda 50 000-st 150 000-ni.

Ungari parlamendis tekitas väljasaatmislepe ärevust. Suurima opositsiooni-erakonna, parementsristliku Noorte Demokraatide Liidu (FIDESZ) parlamendisaadik András Kelemen andis 13. novembril 2007 parlamendis ülevaate Vojvodina ungarlasi ähvardavatest ohtudest. Kelemeni teatel ei plaanivat Serbia võimud paigutada tagasilülijaid endistesse elupaikadesse, vaid hoopis Vojvodinasse. Seal käib juba mõnda aega uusasukatele antavate majade üleskirjutamine ja Serbia seadusandlik kogu kavandab ümberasumisele eelarvelist toetust. Uusasukad tahetakse paigutada sinna, kus rohkem kui pooltel kohalikest ungarlastest pole tööd ja kus oktoobris 2007 koguni kahel korral rünnati grupiviisiliselt ungarlasi nende rahvuse tõttu.

2006. aasta sügisel kirjutas Ungari portaali *kuruc.info*: „ÜRO ja rahvusvaheline

Scampix

Etniliselt kaheks jagatud Mitrovica. Kosovo küsimus ei leidnud 2007. aastal kõigile pingutustele vaatamata lõplikku lahendust. Serbia retoorika ja ähvardused Kosovo iseseisvaks kuulutamise korral seda jõuga takistada on rahvusvahelisele üldsusele tõsine väljakutse.

õigus keelab rahvastiku rahvuselise koosseisu vägivaldse muutmise ning uusasukate massilist sissetoomist loetakse etniliseks puhastuseks. *Kuruc.info* juhtis tähelepanu huvitavale asjaolule: Kesk- ja Lõuna-Serbias, st Belgradist lõunasse jääval alal on osa piirkondi inimestest lausa tühjenemas, mistõttu oleks seal elamiseks ruumi külluses, kuid miskipärast ei taha Montenegrost, Kosovost ja mujaltki saabuvad „põgenikud“ sinna kolida, vaid eelistavad uue elupaigana euroopalikku Vojvodinat.

Vastuseisu Vojvodinasse valguvale põgenikevoolule väljendas jõuliselt ka kohalik võim. 11. oktoobril 2007 võttis piirkonna põhjaosas asuva Senta (ungari-päraselt: Zenta) väikelinna volikogu ühehäälselt (!) vastu otsuse, mille kohaselt omaavalitsus keeldub vastu võtmast ELiga sõlmitud väljasaatmisleppe alusel Vojvodinasse saadetavaid Kosovo mustlasi, kuna vastuvõtuks puuduvad lihtsalt tingimused. Iga Serbiasse tagasi tulija mingu sinna, kus ta enne välismaale pagemist elas, öeldakse volikogu otsuses. Seal toonitatakse, et Senta võtab vastu ainult need väljasaadetud, kes on Sentast pärit.

Võimalik Kosovo sõda puudutaks ka Vojvodinat

Serbia äärmine vastumeelsus Kosovo iseseisvumise suhtes võib halvimal juhul viia sõjani. Serbia juhtkonna liikmed on teinud üksteisele vasturääkivaid avaldusi. Näiteks president Borislav Tadić teatas, et Kosovo lahkulöömine oleks küll Serbiale

väga valus ja ebameeldiv, kuid sellegipoolest olevat Serbia sõjaline kallaletung Kosovole täiesti välistatud. Peaminister Vojislav Koštunica nõunik Aleksandar Šimović kuulutas hoopis, et kui Serbial ei jää Kosovo kinnihoidmiseks muid õiguslikke vahendeid, siis võib seaduslikuks vahendiks pidada ka sõda. Sõjalise lahenduse võimalikkusele on vihjanud ka Serbia kaitseminister Dragan Šutanovac.

Serbia alustaski juba sõjaväereformi sildi all mobilisatsiooni. Maailma avalikkusse jõudis teade sellest 2007. aasta sügisel, taas ungarlaste vahendusel. 23. novembril teatas Ungari parlamendi väliskomisjoni esimees, FIDESZisse kuuluv Zsolt Németh, et Vojvodina ungarlaste seas on käimas Jugoslaavia sõdade aega meenuvat mobilisatsioon, ja tegi välisminister Kinga Gönczile ettepaneku pärida toimuva kohta Belgradilt aru.

Némethi sõnavõtule eelnesid arvukad samasisulised teated Vojvodinast, vahendajaks kohalike ungarlaste erakonnad ja muud organisatsioonid. „Leiame selle meetme olevat erakordselt murettekitava,“ teatas Vojvodina mõjukaima ungari partei, Vojvodina Ungarlaste Liidu esimees István Pásztor päev enne Némethi tehtud avaldust. Pásztor lisas, et ei suuda kujutleda sõda, milles Vojvodina ungarlastel tuleks osaleda. „Kui paneme sõjaväekutsete jagamise kõrvale Serbia kaitseministri 20. novembril tehtud avalduse, siis on meil muretsemiseks veelgi rohkem põhjust,“ lausus Pásztor.

Avaldusele vastas Serbia kaitseministeerium 21. novembril, et tegemist on

pelgalt sõjaväereformiga, mis hõlmavat kogu riiki ja mille käigus saadetavat näiteks Vojvodinat hõlmavas Novi Sadi (=Újvidéki) sõjaväeringkonnas kutse 5422-le sõjaväekohuslasele, kel tuleb ilmuda piirkondlikku sõjaväekomissariaati 26. novembrist 2007 kuni 19. jaanuarini 2008.

Viimastel andmetel olevat kõnealune „sõjaväereform“ – väga võimalik, et rahvusvahelise üldsuse survele – siiski oluliselt aeglustunud, kohati lausa peatunud.

Lõplik vastus selgub Serbia käitumisest Kosovo iseseisvumisele järgneval ajal. Rahvusvahelisel üldsusel tuleb juba praegu valmis olla, et Kosovo iseseisvumise järel Jugoslaavia-nimelise kunstliku moodustise lagunemisega kaasnevale ebameeldivuste reale saabub lõpp alles pärast Vojvodina-küsimuse lahendamist.

¹ Vojvodina oli üle tuhande aasta – umbes üheksandast sajandist kuni 1918. aastani ja taas aastail 1941–1944 – Ungari osa. Võitjariigid kinkisid ta mõlemal korral kohalike elanike arvamust küsimata Jugoslaaviale.

² Vojvodinas pole tegemist slaavi–ungari konfliktiga. Ungarlastest põlisasukaid toetavad juba eespool mainitud põlisvähemused, teinekord ka „oma serblased“ – need, kelle esiisad põgenesid 1690ndatel Türgi võimu all olevast Serbiast äsja Türgi võimu alt vabanenud Vojvodinasse ja on praeguseks omandanud tunduvalt euroopalikuma mõtelaadi kui nende Kosovos ja mujal elavad rahvuskaslased.

³ Belgradis tegutseva küsitlusfirma „Strategic Marketing“ sellisesulisele küsimusele vastanutest umbes 46% kavatseb siis lahkuda kindlasti, 23% aga juhul, kui on täiesti kindel, et suudab endale ueski elupaigas tagada inimväärseid elutingimused. Vähem kui veerand vastanutest teatas, et kavatseb kindlasti paigale jääda.

Võitlus populismiga Ladina-Ameerikas

Eirik Moen

*Rahvusvahelise Demokraatide Liidu
peasekretär*

Ladina-Ameerikas võtavad üha enam maad populism ja vasakäärmuslik poliitika. Seda silmas pidades otsustas Rahvusvaheline Demokraatide Liit (*International Democrat Union* – IDU) novembri alguses pidada oma juhatuse istungi esmakordselt mõnes Kesk- või Lõuna-Ameerika riigis.

IDU juhatuse istung toimus San Salvadoris, El Salvadori pealinnas. Stabiilse ja demokraatliku riigina on parempoolse valitsusega El Salvador selles piirkonnas erandlik – mis on eriti muljetavaldav, arvestades El Salvadoris 1980. aastatel aset leidnud verist kodusõda, milles olid peamisteks vastasteks praegune valitsuspartei ARENA ning suurim opositsioonipartei FMLN.

Lugejatele, kes ei tea, mis on Rahvusvaheline Demokraatide Liit – see on ülemaailmne konservatiivsete, kristlik-demokraatlike ja sarnaste vaadetega tsentristlike ja paremtsentristlike erakondade ühendus. IDU asutasid 1983. aastal Londonis sellised visionääridest juhid nagu Margaret Thatcher, Ronald Reagan ja Helmut Kohl. Praegu kuulub IDU liikmete hulka umbes 80 parteid enam kui 60 riigist, sealhulgas ka Isamaa ja Res Publica Liit.

IDU on foorum, mis annab sarnaste veendumustega erakondadele võimaluse tulla kokku ja vahetada mõtteid poliitilistes ja organisatsioonilistes küsimustes, et nad saaksid üksteiselt õppida, koos tegutseda, luua kontakte ning toetada ühel häälel demokraatiat ja paremtsentristlikku poliitikat kogu maailmas.

Viimastel aastatel on IDU pööranud suuremat tähelepanu Ladina-Ameerika

probleemidele ja tunnustas möödunud aastal Ladina-Ameerika Parteide Liitu (*Union of Latin American Parties* – UPLA) oma piirkondliku organisatsioonina.

Demokraatia Ladina-Ameerikas seisab praegu tõsiste probleemide ees, mille juured peituvad sotsiaal-majanduslikes tegurites, kultuuris ja väärtustes. ÜRO arenguprogrammi 2002. aastal korraldatud küsitlus näitas, et koguni 55% Ladina-Ameerika valijatest toetaks autoritaarset valitsust, kui see suudaks lahendada majandusprobleemid. Ehkki mõnes riigis on olukord parem kui teistes, on Ladina-Ameerikas siiski rikaste ja vaeste vahel tohtu lõhe ning majandusprobleemid on laialdased.

IDU istungi peakõnelejate hulgas olid El Salvadori president Elías Antonio Saca ja välisminister Francisco Laínez. Mõlemad kaitsesid oma sõnavõtu vabadust ja demokraatiat, mida praegu ähvardavad nii religioossed fundamentalistid kui ka radikaalsusele kalduvad populistid. Viimastel aastatel on Ladina-Ameerika näinud, kuidas Boliivias, Ecuadoris ja Nicaraguas on võimule tulnud populistlikud vasakpoolsed valitsused, seda suurel määral Venezuela naftadollarite toel.

Välisminister näitas oma sõnavõtu, kuidas populismi esiletõus on seotud kahe sündmusega lähiajaloo, nimelt Berliini müüri langemisega 9. novembril 1989 ja Maailma Kaubanduskeskuse kokkuvõttega 11. septembril 2001. Esimesena nimetatud kuupäev on väga oluline, kuna see tegi vasakpoolsetele liidritele selgeks, et nende olemasolu ei saa enam tugineda Nõukogude Liidu toetusele. Mõni neist avastas siis, kuidas demokraatia loodud legitiimsuse toel saab populismi kaudu kasutada demokraatiat demokraatia enda hävitamiseks. Laínez tõi näite Venezuelast, kus Chávez kasutab võimu, mille demokraatia on talle

andnud, demokraatia lammutamiseks. Teine kuupäev, 11. september, põhjustas antiameerikanismi puhangu, mis viis uute rahvusvaheliste liitude tekkeni.

On tähtis mõista, et Ladina-Ameerika riigid vajavad tugevaid juhte, kooskõlastatud tegevust ja liitude sõlmimist nii riikide piires kui ka piiriüleselt. Samuti tuleb tunnustada populismi jõudu ning vajadust mitte ainult seista vabaduste eest, vaid ka leida lahendused majandusprobleemidele. Kõik kohalviibivad parteid rõhutasid, et piirkonna paremtsentristlikud jõud peavad andma veenvad vastused küsimusele, kuidas nad kavatsesid vaesust leevendada. Neil peab olema selge ettekujutus sellest, kuidas teha lõpp korruptsioonile ja võimu kuritarvitamisele. Probleem pole mitte ainult see, mida vasakpoolsed teevad, vaid ka see, mida parempoolsed on jätnud tegemata.

Ladina-Ameerika parteid nõustasid üksmeelselt, et IDU ning UPLA ja selle liikmesparteid saavad mängida väga olulist rolli vabaduse ja demokraatia säilimisel Ladina-Ameerikas, ning rõhutasid jätkuva vabadusvõitluse parema rahvusvahelise kooskõlastamise vajadust.

Venezuela on mitmes mõttes Ladina-Ameerikas esile tõusva vasakpoolse populismi mootor. IDU juhatas sai mitmeid näiteid sellest, kuidas Chávez kasutab riigi naftast tulenevaid majanduslikke eeliseid oma mõjuvõimu tugevdamiseks Venezuelas ning samuti naaberriikides.

Demokraatia Venezuelas on jõudmas kriitilisse etappi. President Hugo Chávez püüab referendumil teel tühistada kõik piirangud presidendi tagasivalimiselt ning saada endale otsest kontrolli Venezuela välisvaluutareservide üle. Sellele lisaks soovitakse referendumil, et

Erakogu

El Salvadori president Elías Antonio Saca González ja Erik Moen.

valijad lubaksid presidendil eriolukorras (mille president võib oma suva järgi välja kuulutada) meediat tsenseerida, laiendada tema volitusi eraomandi sundvõõrandamiseks ning kuulutada Venezuela sotsialistlikuks riigiks (nagu Castro Kuuba).

Kui sellised põhiseaduslikud meetmed vastu võetakse, asendub Venezuela praegune autoritaarne valitsusviis mille-gagi, mis sarnaneb Kuuba diktaatorliku absolutismiga. Igas normaalses riigis saadetak selliseid põhiseaduslikke muudatusi taotlev president ilmselt lähimasse vaimuhaiglasse. Chávezi juhitud Venezuela, kus lojaalsust ostetakse naftadollaritega, ei ole aga normaalne riik. Chávez on öelnud: „Venezuela majandus seisneb naftas. Kõik muu on kosmeetika.” Riigi kontrolli all olev meedia on korraldanud Chávezi toetuseks

suure propagandakampaania, mille sõltumatud meediaanalüütikud on hiljuti dokumenteerinud.

Siiski tundub, et Venezuela valijad on lõpuks oma varasemate aastate loidusest üle saanud. Üliõpilaste juhtimisel on toimunud võimas vastukampaania. Hiljuti põrkas Chávez ka katoliku kiriku esindajate vastuseisule. Vaatamata Chávezi ja tema jüngrite ägedatele rünnakutele ei ole kirik, kes peab presidendi kavandatavaid põhiseadusmuudatusi „moraalselt vastuvõetamatuteks”, seekord taandunud. Küsitlused näitavad, et referendum võib tulla tasavägine, kuid loomulikult sõltub see sellest, kui vabalt ja õiglaselt see tegelikult korraldatakse¹.

Ladina-Ameerika parteid paluvad, et nende sõbrad välismaal mõistaksid, mida

võib rahvusvahelisel areenil kaasa tuua Chávezi projekt, mille üks põhieesmärke on luua Ameerika-vastane liit koos selliste vasakpoolse ja totalitaarse režiimiga riikidega nagu Valgevene ja Iraan.

Alfredo Keller Venezuelast hoiatas, et 21. sajandi sotsialism ei ole lihtsalt 20. sajandi kommunismi uus versioon. Tema sõnum IDU-le oli, et me peaksime aitama uuesti üles ehitada poliitilisi parteisid ja demokraatlikke institutsioone kogu Ladina-Ameerikas. Selle ülesandega peavad toime tulema Ladina-Ameerika ja sealseid parteid ise, kuid IDU saaks aidata õige suuna näitamisega ning toetada neid, kes võiksid olukorda muuta.

¹ 3. detsember 2007 Chávezi poolt referendumile pandud muudatused kukkusid (49% poolt, 51% vastu) läbi – toim.

Narkootikumid, kodusõda ja kohalikud valimised eksootilises Colombia Vabariigis

Rait Kaarma

Nii hull, nagu seda võiks artikli pealkirjast välja lugeda, olukord Colombias tegelikult ei ole, kuid kindlasti tundub pealkiri paljudele usutav ja annab tunnistust meil selle riigi kohta väljakujunenud eelarvamustest. Eelarvamustest lahtisaamiseks või neile kinnituse leidmiseks võtsingi oktoobrikuus ette reisi Colombiasse, mis juhuse tahtel sattus sealsete kohalike valimiste ajale.

Colombia on viimasel ajal ületanud uudiskünnise presidendi Alvaro Uribe Velezi ja Venezuela vasakpoolse presidendi Hugo Chávezi vahelise vägikaikaveoga. Varem sündis see seoses teadete kokaiinikaubandusest, paramilitaarsete grupeeringute tegevusest (kellele viimaste uudiste kohaselt väidetavalt maksis n-õ katust oma banaaniistanduste valvamine eest banaaniigant Chiquita) ning marksistlike mässulistest. Tuleb aga nentida, et kuigi 3/4 maailma kokaiiniproduktangust pärineb tõepoolest Colombias ning et kahjuks on tõsi ka see, et raskemini ligipääsetavates mägedes ning džunglis käib väheintensiivne kodusõda, on rahvusvahelise meedia poolt loodud kuvand sellest kuulsaima Ameerika avastaja nime järgi saanud riigist veidike vildakas.

Meie hulgas on tõenäoliselt vähe neid, kes poleks midagi kuulnud Lõuna-Ameerikast pärit vormelisõitjast Juan Pablo Montoyast, popstaarist Shakirast, maailmakuulsast kunstnikust Fernando Boterost või kirjanik Gabriel García Márquezest. Samas ei seosta ilmselt enamik inimesi neid kuulsusi sellise rahutu riigiga, nagu seda on Colombia. Paljudele tuleb ilmselt üllatuseks ka see, et Colombia Vabariigi poliitiline traditsioon erineb ülejäänud Lõuna-Ameerika riikidest. Nimelt on Colombial kauaaegne erakonnapoliitika traditsioon, järjepidevalt on toimunud ausad ja regulaarsed valimised ning tunnustatakse nii poliitilisi kui ka inimõigusi. Alates 19. sajandi keskpaigast kuni tänase päevani on Colombias olnud kaks

traditsioonilist erakonda – liberaalid ja konservatiivid. Ning sõjaväelisi riigipöördeid on Colombias toimunud ülejäänud Ladina-Ameerikale mitteamaselt vaid kolmel korral (1830, 1854 ja 1953), kusjuures viimane sõjaväeline sekkumine (1953) toimus kahe suurema erakonna heakskiidul.¹

Viimaste parlamendivalimiste järel on Colombia poliitilisel malelual kõige kaalukamad kaks klassikalist erakonda – Konservatiivne erakond ja Liberaalne erakond (sisult pigem sotsiaal-liberaalne) – ning ülipopulaarse presidendi Alvaro Uribe Velezi toetuseks loodud Sotsiaalrahvuslik Ühtsuspartei (inglise keeles *Social National Unity Party*). Oluline mõjuvõim on paraku ka narkokaubandusega seotud relvarühmitustel: parempoolsel AUC-l, mis asutati eelkõige kaitseks kommunistlike mässuliste vastu, kuid mida on süüdistatud inimõiguste rikkumises ning mida loetakse terroristlikuks organisatsiooniks², ning vasakpoolsete terroriorganisatsioonide seast arvukaimal ja pantvangistamistega kurikuulsust kogunud organisatsioonil FARC³.

Kohalikel valimistel, mille tunnistajaks ka minul õnnestus olla, valiti nii regionaalseid kubernere kui ka linnapäid ja volikogude liikmeid. Kõigepealt tuleb tõdeda, et valimiskampaania oli ootuspäraselt eht ladina-ameerikalikult kirju ning intensiivne. Pealinna Bogota suurematel tänavatel käis nädalavahetuste õhtutel karnevalisarnane möll, kust ei puudunud ei muusika ega rahvahulga. Majaseinad ning kõikvõimalikud plangud olid täielikult valimisplakatite ning -joonistustega kaetud, muutes niiviisi asulad ja linnad eriti lõbusaks ja kirevaks. Colombialaste kõrgelt arenenud patriotismist andis tunnistust poliitreklaamid Colombia lipuvärvide – kollane, sinine ja punane – rohke kasutus.

Valimispäeval (28. oktoobril 2007) valisid 27 miljonit valimisõiguslikku colombialast 86 000 kandidaadi seast 1098 munitsipaalorgani liiget ning 32 regiooni kubeneri, seejuures turvas 9950 valimisjaoskonda 168 000 sõjaväelast ning

politseinikku. Kuu aega enne valimispäeva oli mõrvatud juba 70 valimistega seotud inimest. Lisaks mõrvati 22 ülesseatud kandidaati ja kaks kandidaati võeti pantvangi. Meie viibisime valimispäeval Kariibi mere ääres ja midagi vägivaldset või ülemäära märkimisväärset me ei täheldanud, kui välja arvata tänavatel patrullivad soomukid, need aga ei kõitnud pärast paarinädalast Colombias viibimist enam erilist tähelepanu. Küll aga tuli ebameeldiva üllatusena, et valimispäeval ning selle õhtul oli linnades midagi komandanditunni sarnast, mis ilmselt lõuna-ameeriklaste kuumaverelisust arvesse võttes polnudki väga halb mõte.

Valimistulemused olid ülipopulaarse ja juba 2002. aastast presidendiametit pidava Alvaro Uribe Velezi jaoks kahe-tähenduslikud. (Alvaro Uribe Velez on rohkem kui saja aasta jooksul Colombias esimene kaheks järjestikuseks ametiajaks valitud president.) Kuigi kaheksa miljoni elanikuga Bogota linnapea valimised võitis Samuel Moreno, presidendile vastanduva vasakpoolse partei (*Polo Democrático Alternativo*) esindaja, siis säilitasid ja laiendasid presidendi riiklike institutsioonide jõulisele arendamisele ja sisejulgeoleku suurendamisele suunatud poliitikat toetavad jõud (konservatiivid jt) võimu teistes regioonides ning ühe-mõttelist valimiste võitjat polnudki seekord võimalik esile tuua.

Colombia poliitika mõistmiseks tuleb peatuda ka Harvardi haridusega töönarkomaanist presidendil Alvaro Uribe Velezil. Parempoolne (oma poliitika-karjääri alustas sotsiaal-liberaalses era-

Janek Kompost

Lüüvad valimisplakatid pealinna Bogota tänavatel.

konnas) president pärineb Colombia suuruselt teisest linnast Medellínist. Väidetavalt oli tema isal seoseid kuruksu Medellíni narkokartelliga, mille tuntuim liider Pablo Escobar oli oma hiilgeajal rikkuselt seitsmes inimene maailmas. Presidenti peetakse valdavalt USA-meelseks ja see on taganud Ameerika Ühendriikide püsiva majandusabi narkootikumide vastu võitlemiseks ning Colombia relvajõudude tugevdamiseks. Samas ei toeta Colombia president näiteks USA poolt Kuubale kehtestatud majandusblokaadi ning hiljuti rabas ta üldsust palvega, et poliitiline paaria Hugo Chávez vahendaks rahuläbirääkimisi terroriorganisatsiooniga FARC. Viimasel ajal on USA demokraadid ja rahvusvahelised organisatsioonid presidenti teravalt kritiseerinud seoses tema väidetava loidusega inimõiguste tagamisel (sh kohtuliku immuniteedi andmisega relvadest loobunud terroristidele) ja sellele on kaasa aidanud ka kuuldused tema poliitiliste lähikondsete sidemetest terroriorganisatsiooniga AUC. Samas ei saa eitada tõsiasja, et tema valitsemisajal on järsult paranenud riigi sisejulgeolek ja majandus on jätkuvalt kasvutrendis. Mulle tundub, et nt nii Iraagi, Gruusia kui ka Colombia puhul ei taju Lääne

avalikkus tihtipeale kohalikke väärtusi, hoiakuid ja harjumusi ning selle tõttu ei vasta reformide läbiviimise kiirus Lääne inimeste ootustele. Loomulikult ei ole halb, kui Lääs arenguriikide vajaka jäämistele osundab, kuid surve avaldamisel ei tohiks ära unustada, et nt veel 1990. aastatel oli Colombia kõrge kuritegevustasemega riik. Kui Ameerika Ühendriikides ja Euroopas ei ostetaks Colombiast pärit narkootikume, mille tulu, aastas 3–5 miljardit dollarit, läheb eranditult marksistlike mässuliste või paramilitaarsete rühmituste kätte, siis võiks tõenäoliselt Colombia sisejulgeoleku küsimus kiiremini laheneda. Kokalehtedest valmistatav narkootikum ei külva hävingut mitte ainult Ühendriikides ja Euroopas, vaid see kahjustab ka Colombia enda poliitilist stabiilsust ning sisejulgeolekut. Kõigest hoolimata on Colombia rahvas arvamusuuringute kohaselt õnnelikkuse poolest maailma edetabeli tipus.

Colombias on mitu erineva kiirusega arenevat piirkonda ja ühiskonnaklassi. See on ka paratamatus, kuna Põhja-, Kesk- ja Lõuna-Colombia on üksteisest nii kliimaatilistelt, rahvastiku kui ka kultuuri poolest väga erinevad. Vaesus ja lõuna-ameerikalik varanduslik kihistu-

mine paistab linnapildist selgelt silma. Turistide ning keskmisest jõukamate kohalike meelelahutuskvartalid, mida seal kutsutakse roosadeks tsoonideks, on eraturvafirmade töötajate või täissõjaväevarustuses ajateenijate poolt tugevalt turvatud linnaosad ning ei jää puhtuse ja mugavuse poolest alla ühelegi Lääne-Euroopa arenenud linnale.

Ilmselt jääb Colombia veel pikaks ajaks poliitilise olukorra poolest keeruliseks ning räägib välismaailmaga mitmes eri keeles. Loodetavasti jätkub maailmal toetust, kannatust ja mõistmist Colombia positiivsete arengute toetamiseks. Kui kellelgi tekib võimalus seda salapärast ja mitmetahulist riiki külastada, siis soovitan seda kindlasti teha.

¹ Siiski tuleb märkida, et Colombial on olemas ka veriste sisepoliitiliste konfliktide ajalugu, millest pikem, konservatiivide ja liberaalide vaheline konflikt kestis 1948–1966 ning nõudis 200 000 inimohvrit. Seda kodusõda tuntakse tänapäeval ühetähendusliku *la violencia* nime all.

² AUC – *Autodefensas Unidas de Colombia*, tõlkes Colombia ühinenud omakaitsejõud. Enamik AUC liikmetest on vastutasuks kohtumõistmisest pääsemisele relvad vabatahtlikult maha pannud, mis aga pole siiski olematuks teinud organisatsiooni mõjuvõimu.

³ FARC – *Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia*, tõlkes Colombia revolutsioonilise rahvaarmee relvajõud.

Soome – ikka Venemaa ja Lääne vahel

Intervjuu Soome Kaitseministeeriumi avalike suhete osakonna juhataja Jyrki Iivoneniga

Mart Helme

Soome on olnud Euroopa Liidu aktiivne liige ja muu hulgas toetanud ELi ühise välis- ja julgeolekupoliitika liini. Kas ühise välispoliitika (ja energia- poliitika) saavutamine on praegusel hetkel Euroopa Liidus üldse võimalik?

Euroopa Liit on Euroopa riikide liit, millesse kuulub varsti juba 30 Euroopa riiki. Seetõttu võib üksmeele saavutamine mõnikord raske olla. Liikmesriikidel on oma huvid ja suured riigid ei pööra alati piisavalt tähelepanu väikeste liikmesriikide huvidele ja seisukohtadele. Sellele vaatamata on ainsaks mõistlikuks eesmärgiks ühtsus ja ühiste lahenduste leidmine lahendamata probleemidele.

Soome on algusest peale osalenud ELi ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika arendamises. Selle eesmärgi üks osa on ka toimiva koostöö loomine ELi ja NATO vahel. Just seetõttu osalevad ka NATOsse mittekuuluvad ELi liikmesriigid aktiivselt NATO juhitud kriisireguleerimisoperatsioonides.

Energiapoliitika vallas on lähtepositsioon kõigil ühesugune, teiste sõnadega – peaaegu kõik ELi liikmesriigid sõltuvad imporditud energiast. Ühise energiapoliitika kujundamine ja säilitamine on kindlasti raske, kuid pikas perspektiivis sellele alternatiivi pole.

Soomet tuntakse kui maad, mis on aidanud Venemaad kaasata ELi põhjapoolsete riikide koostöösse (põhjamõõde, Läänemere strateegia). Kui aga vaadata praegu Venemaal toimuvaid sisemisi suundumusi, kas pole siis mitte tegemist eilsesse päeva kuuluva lähene misega?

Soome poliitika lähtub endiselt sellest, et Venemaa tuleb integreerida konstruktiivsesse koostöösse nii ELi kui ka teiste rahvusvaheliste organisatsioonidega. Soomel on rohkem kui 1300 km pikkune maismaapiir Venemaaga, seetõttu on ELi Venemaa-poliitika õnnestumisel Soome seisukohalt eriti suur tähtsus. Soome eesistumisperioodil 1999. aastal oli põhjamõõde poliitika eriti aktuaalne. Tänapäeval on esile kerkinud mitmesuguseid küsimusi, mis puudutavad kogu Läänemere piirkonda tervikuna.

Venemaa sisemises arengus on Euroopa Liidu seisukohast olnud murettekitavaid jooni. Neist muredest on teada antud ka Venemaa poliitilisele juhtkonnale. Venemaa jätkmine Euroopa koostööst väljapoole vaevalt et maa sisearengut parandaks.

Eesti seisukohalt on Venemaa ja Saksamaa vaheline gaasitoru ilmne oht julgeolekule. Soome aga ametlikult eitab seda. Samal ajal püüab Soome lükata gaasitoru lõuna poole, Eesti vetesse. Kas praegu ei tundu, et riiu vältimiseks Läänemere riikide vahel tuleks kõik Läänemere riigid, k.a Saksamaa ja Venemaa, ühise laua taha koondada ja seeläbi leida konsensus kõigile gaasitoruga seotud julgeoleku-, keskkonna- ja majandusprobleemidele?

Soome ametlik seisukoht on, et gaasitoruga seonduvad mureküsimused on ennekõike seotud keskkonnaga. Loomulikult on tähtis, et sellise ulatusega projektide elluviimine toimuks võimalikult laialdase koostöö kaudu. Lääne-Euroopas vajatakse Venemaalt eksporditavat gaasi ja muud energiat. Venemaa vajab omakorda Läänest saadavaid

valuutasissetulekuid. Seetõttu oleks muidugi soovitatav, et kõigi gaasitoruga seotud küsimuste ja probleemide osas saavutataks kõigi Läänemere-äärsete riikide kokkulepe. Foorumeid selle diskussiooni jaoks on piisavalt nii Euroopa- kui ka regionaalsel tasandil.

Soome ja NATO. Meie ei saa Eestis aru, miks on Soome nii jäigalt NATO liikmesuse vastu. Kas Soome loodab rohkem iseendale kui NATO raames toimuvale koostööle?

Soome riiklik kaitsekontseptsioon rajaneb üldisele sõjaväekohustusele tuginevale rahvuslikule kaitsele. Soome osaleb aktiivselt ka rahvusvahelises kaitsekoostöös, kuid valitsuse tegevuskava järgi ei ole me taotlemas NATO liikmestaatust. Ka üldine avalik arvamus toetab seda seisukohta. Mitme aasta jooksul läbi viidud arvamusküsitlused näitavad, et 60% kodanikest on NATO liikmeks saamise vastu, 25% on selle poolt. Samal ajal usub enamik soomlasi, et tulevikus Soome siiski liitub NATOga. Miks siis soomlased NATO liikmeks saamiseni nii kriitiliselt suhtuvad? Selle taustaks on peamiselt ajaloolised tegurid. Soomel õnnestus Teisest maailmasõjast

Scampix

Venemaa president Vladimir Putin ja Soome president Tarja Halonen 19. juulil 2007 Saranskis propagandistliku võltspaatosena korraldatud Venemaa soome-ugri rahvaste kultuuri festivalil.

välja tulla iseseisva riigina. Mingil määral saime materiaalset abi ja vabatahtlike toetust Eestist ja Rootsist, kuid enamik arvab ikkagi, et ka tulevikus ei vaja me sõjalise liitumisega kaasnevat kaitset. NATO liikmesusega seondub inimeste kujutluses ka mõningaid hirme, näiteks see, et NATO liikmena ei õnnestuks Soomes oma häält kuuldavaks teha ja meid tõmmataks vastu tahtmist kaasa mitmesuguste sõjaliste konfliktide lahendamisse. Kardetakse ka seda, et NATO liikmena peaks Soome loobuma üldisest sõjaväekohustusest. Ka liikmesusega kaasnevate majanduslike väljaminekute osas valitseb endiselt segadus.

Kuigi Soome ei ole NATO liige, tehakse selle organisatsiooniga tihedat koostööd. Suur enamus Soome rahutagajatest teenib tänapäeval NATO juhitud operatsioonidel Afganistanis ja Kosovos. Soome kaitsevõimet on süstemaatiliselt arendatud nii, et see vastaks NATO nõuetele.

Valitsuse 2008. aasta julgeoleku- ja kaitsepoliitikat käsitleva aruande raames analüüsitakse põhjalikult võimaliku sõjalise liitumise mõjusid Soomele.

Alpo Rusi raamat soometumise mahavaikitud lehekülgedest toob täiendust ka Soomes alanud diskussioonile

võimalikust uuest Venemaa-poliitikast. Millest sõltuvad need paljastused ja teatud muutus suhtumises Venemaasse? Kas see on seotud põlvkondade vahetumisega, Venemaa sisepoliitiliste suundumustega või muude põhjustega?

Soomes, nagu ka paljudes teistes riikides, toimub praegu diskussioon külma sõja ajal kehtinud poliitika üle. Selles kontekstis on oluline meeles pidada, millised olid Soome realsed võimalused sel perioodil tegutsemiseks. Ka Soome poliitika käib praegu põlvkondade vahetus. Võimule on tõusnud isikud, kes Nõukogude-perioodil veel aktiivselt poliitikas ei osalenud. On ilmne, et see muutus peegeldub ka suhtumises Venemaasse. Soome ja Nõukogude Liidu vahel valitses „kahe erinevasse ühiskondlikku süsteemi kuuluva riigi rahulik koosseksiteerimine“. Euroopa Liidu liikmesriigi Soome jaoks on Venemaa oluline naaber, kellega muidugi toimub kahepoolne suhtlemine, kuid samal ajal osaleb Soome ka Euroopa Liidu ühises Venemaa-poliitikas.

Iga põlvkond kirjutab oma ajaloo ise. Seetõttu on oluline, et meie suhet Venemaaga uuritaks ka kaasaja vaatevinklist lähtuvalt. Samas on võrdsest oluline, et me siiski ei unustaks neid spetsiifilisi

tingimusi, mille raames tuli Soomes külma sõja ajal oma välispoliitikat ajada. Mineviku otsuseid mõjutanud tegureid tuleb tunda ja mõista, kuid olukorra muutudes peab oskama ka neist loobuda.

Millal muutuvad Eesti ja Venemaa vahelised suhted niisama konstruktiivseks, nagu need on Soome ja Venemaa vahel?

Venemaa ja Soome kahepoolsed suhted tuginevad aastakümnete pikkusel koostööl. Loomulikult tuleb loota, et ka Eesti ja Venemaa kahepoolsed suhted areneksid positiivselt, ning selle poole pürgida. Eriti soovitav oleks see mõeldes möödunud kevadel Eestis toimunud sündmustele. Kahepoolsete suhete arendamise eelduseks on mõlema osapoole kaasmõju. Momendil teeb mind eriti murelikuks see, et Venemaal valitseb kodanike hulgas negatiivne suhtumine Eestisse. Minu arvates ei ole sellel mingit tegelikku põhjust. Igal juhul on olukorra parandamiseks tarvis pikaajalist pingutust. ■

Läbipaistvus – ei mingeid õpetussõnu Brüsselist, palun!

Kristian Schmidt

Euroopa Komisjoni asepresidendi, haldusküsimuste, auditi ja pettusevastase võitluse voliniku Siim Kallase kabineti juhataja asetäitja

Kaasaegse infotehnoloogia kasutamine läbipaistvuse ja avaliku aruandluse tagamiseks on valdkond, kus Eesti ei vaja juhtnööre Brüsselist. Rahvusvaheline press kiidab Eestit ülevoolavalt Interneti leviku, Interneti-panganduse, digitaalse ID-kaardi ja üleriigiliste Interneti-valimiste eest. Oktoobris kirjeldas ajaleht „The Washington Post” Eestit kui „riiki, kes ihkab nii väga 21. sajandisse jõuda, et isegi sealsetes tanklates on WiFi olemas”.

Kui Eesti volinikukandidaat Siim Kallas 2004. aastal Euroopa Komisjoni asepresidendiks nimetati, tõi ta mõned nendest väärtustest ja suhtumistest kaasa ka Brüsselisse. Haldusküsimuste, auditi ja pettusevastase võitluse volinikuna hakkas ta uurima avalikkuse umbusu põhjusi Euroopa Liidus ning seda, kuidas avatud ja kaasaegset kommunikatsiooni ning läbipaistvust saaks kasutada selle hajutamiseks. Kallas tõi välja kolm aspekti, millest sõltub ELi kodanike usaldus neid teenivate Euroopa institutsioonide vastu.

Esiteks tundus talle, et Eesti kogemust eelarvemenetluse ning riiklike vahendite kasutamise läbipaistvuse valdkonnas võiks Euroopa tasemel korrata. Kuigi ELi toetuste saajate avalikustamine osutus vaidlusi tekitavaks teemaks, õnnestus Euroopa Komisjonil lõpuks veenda ELi Ministrite Nõukogu selles, et poliitika-suundade ja eelarvete vastuvõtmine ei sobi kokku sooviga hoida tegelikku lõpptulemust salajas. Reegleid muudeti ning kõik 2008. aastal tehtud väljamaksud avalikustatakse 2009. aastal. Siis saavad kodanikud teada, kes mida EList on saanud.

Teiseks on ELi institutsioonide maine tihedalt seotud nende tippjuhtide hea või

halva käitumisega. Kallas algatas debati tippametnike – komisjoni volinike, ministrite ja ka parlamendisaadikute – eetika üle. Detsembris avaldas komisjon sõltumatu uuringu, mis hõlmab kõiki ELi liikmesriike ja ELi institutsioone.

Eesti voliniku poolt 2005. aastal käivitatud meetmepaketi „Euroopa läbipaistvuse algatus” kolmas teema oli **lobitöö**. Kuna see võiks ka Eestis huvi pakkuda, vaadeldgem seda teemat lähemalt.

Üldiselt pole lobitöö Eestis ei läbipaistev ega arutelude teema. Nii nagu paljudes teistes riikides, peab rahvas lobitööd demokraatlikule õigusriigile sobimatuks.

See arusaam võib olla tingitud kahest tegurist. Esiteks, arvestades Eesti suhteliselt hiljutist taasiseseisvumist, on Eesti inimesed võimaliku sekkumise osas poliitiliste institutsioonide tegevusse ning seadusandlikku menetlusse paljudest teistest liikmesriikidest tundlikumad. Teiseks ei ole lobitöö Eestis muutunud kutsealaks. Praegu on põhitegijateks ettevõtted, mõned erialaliidud, ametiühingud ja vabaihendused, kes püüavad poliitikute abil oma vaateid seadusandlikus menetluses läbi suruda. Eestis puuduvad seni professionaalsed lobitöö firmad, teisisõnu avalike suhete konsultatsioonifirmad.

Brüsselis on pilt selgelt teistsugune. Seal on lobitööl arusaadavatel põhjustel tohutu tähtsus. Arvatakse, et umbes 80% siseriiklikest seadustest saavad alguse ELi koostööst. Brüsselis langetatud otsused mõjutavad otseselt Euroopas elavate inimeste igapäevast elu. Näiteks Saksamaa elukutseliste lobistide liit rääkis meile hiljuti, et nende arvates puudub vähemalt 50% nende poolt Saksa klientide huvides tehtavast lobitööst üht või teistpidi ka ELi mõõdet.

Euroopa Komisjonil on selge seisukoht, et lobitöö on aktsepteeritav. Teisisõnu, me peame lobitööd või huvide esindamist demokraatliku otsustusprotsessi loomulikuks osaks. Varustades poliitikuid eri

vaatenurki pakkuva informatsiooniga ja spetsialistide arvamusega, annab lobitöö oma panuse parema ning informeerituma poliitika väljatöötamiseks. Seetõttu on lobitöö ELi otsustusprotsessi oluline, vajalik ja legitiimne osa.

Statistika on samal ajal muljetavaldav. Kuigi Brüsselis tegutsevate huvirühmade ja lobistide täpse arvu kohta andmed puuduvad, arvame, et arvud pidevalt kasvavad, sest peaaegu iga päev avatakse Brüsselis uusi „kontaktbüroosid” ja ühinguid. Mõningate arvestuste järgi oli 1959. aastal huvirühmasid 100, 1998. aastal – 800 ja 2003. aastal – 1450. Samuti arvatakse, et 2003. aastal töötas Brüsselis 10 000 kuni 30 000 lobisti.

Lobitööga saab teenida head raha. Ühe arvestuse järgi on kõikide Brüsselis tegutsevate lobigruppide aastane eelarve kokku 90 miljonit eurot, kuid tegelikkuses on see number arvatavasti veelgi suurem ning pidevalt kasvav. Brüsselit ja Washingtoni peetakse kaheks põhiliseks lobitöö pealinnaks maailmas, kuigi neis linnades lobitööle kulutatavad summad ei kannata omavahelist võrdlust välja. USA lobistid esitavad tänapäeval arveid 2,1 miljardi dollari eest aastas – st keskmiselt peaaegu 4 miljoni dollari eest iga USA Kongressi liikme kohta aastas. Euroopa vastav suhtarv oleks 700 000 eurot Euroopa Parlamendi ühe liikme kohta. Ka see on märkimisväärselt suur summa ning Euroopa suhtumisele kujutab ohtu, nagu seda sageli on juhtunud, liigne naiivsus.

Scanpix

Zozefovari (Poola) lähedal asuva Mazoviani viinavabriku töölised kontrollivad pudelisilte. Intensiivset ELi alkoholitootjate lobitööd nõudnud „viinasõda”, mis puudutas piiritusjookide määratlemist, lõppes 2007. aasta 17. detsembril kompromissiga – põllumajanduse ja kalanduse ministrite nõukogu kiitis heaks määruse piiritusjookide määratlemise, kirjeldamise, esitlemise ja märgistamise kohta ning viina definitsioon sai lõpliku kinnituse. Hoolimata traditsiooniliste viinatootjate Rootsi, Soome, Poola ning Balti riikide tugevast lobist, et viina nimetust oleks lubatud kasutada vaid teraviljast ja kartulitest (või ka suhkruppeedist) toodetud piiritusjooogi kohta, säilib kehtiv ELi viina määratlus. Selle kohaselt võib viina toota mis tahes toidutoormest valmistatud etüülalkoholist (sh suhkruroost, viinamarjadest või muudest marjadest). Mitte-traditsioonilise tooraine kasutajad peavad tooraine nime märkima etiketile, kartulist või teraviljast valmistatud viina puhul toorainet eraldi etiketile märkima ei pea.

Oleks üleolev väita, et Euroopa poliitikud ei ole korrumpeerunud, ning tark oleks võtta kasutusele ennetavaid meetmeid, et hoida ära selliseid skandaale, nagu leidsid aset USAs nüüdseks vangistatud lobisti Jack Abramoffiga. Olles pettustevastase võitluse volinik ning ametnik, kes vastutab 22 000 personaliliikme eest, oli Siim Kallas seisukohal, et Euroopa ei saa endale lubada jääda käed rüpes istuma, nagu polekski Brüsselil midagi õppida. Ta arvas, et oleks mõistlik suurendada läbipaistvust selle kohta, mida keegi teeb.

Seetõttu pakkus Kallas välja mõtte luua uus vabatahtlik register huvide esindajate kohta ning töötada välja huvide esindajate ja ELi institutsioonide vaheliste suhete käitumiskoodeks. See register avatakse 2008. aasta kevadel. Käitumiskoodeks on valmis ja praegu peab Euroopa Komisjon koos professionaalsete lobistidega nõu selle lõppversiooni üle. Koodeks teeb registrikande kohustuslikuks, registrit ennast hakkab kontrollima Euroopa Komisjon.

Finantsallikate avalikustamise nõude osas, mis on registrisse kandmise eeltingimuseks, on Euroopa Komisjon otsustanud paluda registreerunud deklareerida vastavad eelarvesummad ning näidata ära peamised finantsallikad ja tähtsamad kliendid. Lobistid võivad ise otsustada, kui kalliks nad oma lobitöö kulutusi hindavad.

Need sammud põhinevad kindlal veendumusel, et läbipaistvus on väärtus juba isenesest ning samas katalüsaator, mis kasvatab ausust ja eetilistust ning tagab aruandlusvastutuse. Aruandlusvastutus omakorda tagab selle, et institutsioonide tegevus läheb ühiskonnale korda, ning suurendab institutsioonide legitiimsust ja kodanike usaldust institutsioonide vastu.

Euroopa läbipaistvuse algatus on saavutanud märksa enamat esialgselt loodetust. Kuigi USAs ja üha enamates ELi liikmesriikides on lobitöö muutunud seadusega reguleeritud kutsealaks, on see

Brüsselis ja enamikus liikmesriikides siiski veel reguleerimata. Loomulikult on algatuse põhitähelepanu suunatud Euroopa institutsioonidele. Kuid me oleme näinud, et arutelu on laienenud liikmesriikidesse ja lobitöö läbipaistvuse debatid on algamas Hispaanias, Portugalis, Prantsusmaal ning Ühendkuningriigis.

Komisjon loomulikult tervitab sellist laiemat arutelu, kuigi ta ei saa riikide parlamentidele või valitsustele teha ettekirjutusi, kuidas need peaksid lobitööd reguleerima. Minu teada tahab Eesti Suhtekorraldajate Liit algatada arutelu lobitöö läbipaistvuse üle Eestis. See on igati tervitatav algatus, mis tagaks selle, et läbipaistvuse valdkonnas ei vajaks Eesti endiselt õpetussõnu Brüsselist. ■

Ühtne turg?

Nele Eichhorn

Euroopa Komisjoni ettevõtluse ja tööstuse peadirektoraadi ametnik

Euroopa Liidu ühtne turg meenub meile, kui ületame piire isikut tõendavat dokumenti taskust võtmata, kui mõni tuttav suundub teise liikmesriiki õppima või kui ostame õhtusöögiks *mozzarella* juustu ja Prantsuse veini. Tajutav on see ka siis, kui ettevõtjat takistatakse teatud erinõuete või kohalike ametiühingute kehtestatud tingimuste kaudu teises liikmesriigis kaupu müümast või teenu-seid osutamast.

Vaatamata olulistele saavutustele toodete, teenuste, kapitali ja isikute vaba liikumise edendamisel, on avatud ja täielikult toimiva ühtse turuni käia veel pikk tee. Ühtne turg on Euroopa Liidu konkurentsivõime alus, lisaks on olulised avatus, konkurents ning sellest tulenev tootlikkus. Olulisteks teguriteks on ka haritud ja oskustega töäjõud, teadus- ja arendustegevus, innovatsioon, info- ja kommunikatsioonitehnoloogiad ning raamtingimused üldisemalt. Järelikult on tähtis seista ka nn viienda põhivabaduse ehk ideede takistusteta liikumise eest. Laiemas plaanis mõjutavad ühtset turgu rahvastiku vananemine, globaliseerumine ja kliimamuutused.

Nende väljakutsetega tegelemine eeldab koordineeritud lähenemist. 62% eurooplastest leiab, et ühtne turg on olnud Euroopa integratsiooni positiivseim tulemus ning 13% on seisukohal, et Euroopa Liit peaks pöörama rohkem tähelepanu selle edasiarendamisele.¹ Viimastel aastatel on paralleelselt institutsiooniliste küsimustega tegeldud ka konkreetsete poliitikalahenduste väljatöötamisega.

Selleks et kutsuda ellu tõelisi muutusi kodanike elus, võttis Euroopa Komisjon 20. novembril 2007 vastu teatise „21. sajandi Euroopa ühtne turg”, mida omakorda toetavad viis töödokument:

1. Ülevaade ühtse turu saavutustest

2. Ajakohastatud ühtse turu poliitika vahendid

3. Kaubaturu- ja sektorijärelevalve uue meetodika rakendamine: esimese sektoriuringu tulemused

4. Ühtse turu läbivaatamise välismõõde

5. Algatused jaefinantsteenuste valdkonnas

Ühtse turu strateegiat tasakaalustavad ning täiendavad ülevaated sotsiaalsetest muutustest ja suundumustest ning üldhuviteenustest.

Erinevalt senisest klassikalisest barjääride eemaldamisest õigusaktide kaudu, seati seekordsel ühtse turu strateegia läbivaatamisel ja uuendamisel eesmärgiks kodanikukesksus, paindlikkus ning kohandumissuutlikkus. Selleks nähakse ette järgmised tegevusvaldkonnad:

- Ühtne turg tarbijatele ning väikese ja keskmise suurusega ettevõtetele (sh juurdepääsu parandamine finantsteenustele ning maksukeskkonna parandamine);

- Globaliseerumisest kasu lõikamine (ühtne turg on oluline rahvusvahelises konkurentsivõime tekkimiseks, samas võib turgude avamine avaldada negatiivset mõju teatavatele piirkondadele ja töötajatele, eeskätt vähem kvalifitseeritud töäjõule);

- Teadmised ja uuendustegevus (info- ja kommunikatsioonitehnoloogiad, teenused, standardid, intellektuaalomandi õiguste kaitse, e-alkiri, e-toll);

- Sotsiaalne, keskkonna- ja ühtekuuluvusdimensioon;

- Tõendi- ja mõjupõhine tegevus (kaubaturu- ja sektorijärelevalve).

Tegevuskava sisaldab ka mitmeid uudseid ja mõjupõhiseid algatusi teavitamise, ligipääsu, parema rakendamise ning tekkinud probleemide lahendamise (nt SOLVITi kaudu) soodustamiseks.

Tahe viia algatusi ellu tõhusamalt ning detsentraliseeritumalt on kahtlemata tervitatav, samas ei tohiks see toimuda

ühtse turu arenguks oluliste uute või uuendatud õigusaktide vastuvõtmise hinnaga. Kaasaegne, siduv ja ühtemoodi rakendatud regulatsioon loob etteaimatava ja kindla tegevusraamistiku nii ettevõtjatele kui ka tarbijatele. 2007. aasta kevadisel Euroopa Ülemkogul lepiti kokku siseturu õigusaktide ülevõtmise defitsiidi vähendamises ühe protsendini hiljemalt 2009. aastaks. Samas ei ole kiirest ülevõtmisest kasu, kui ühenduse õigusaktides sätestatud täpselt ei rakendata. Ebaühtlane rakendamine pärsib oluliselt piiriülest tegevust ja tehinguid.

Ühtse turu eduloo kirjutamises on keskne koht liikmesriikidel, kelle pädevusse kuulub õigusaktide ja nn pehmete meetmete rakendamine. Ülalnimetatud, kodanikele ja ettevõtjatele suunatud tegevuskava elluviimine sõltub seega peamiselt liikmesriikides ja liikmesriikide vahel toimuvast. Poliitika kujundajatel ja poliitikutelt eeldab see üheaegselt nii kodanike, ettevõtjate, riigi kui ka ühtse turu huvide arvestamist.

Käesolevas tekstis esitatud vaated ei kajasta Euroopa Komisjoni ametlikke seisukohti.

¹ Standard Eurobarometer 67:

http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm

Tunne Kelam: Põhiõiguste harta on juhtnööriks ELi välispoliitikale

12. detsember 2007, Strasbourg

Euroopa Parlamendis leidis aset Hiina-teemaline debatt, mille jaoks parlamendi fraktsioonid valmistasid ette resolutsiooni inimõiguste ja demokraatia olukorrast Hiinas enne Pekingi 2008. aasta olümpiamänge. Euroopa Rahvapartei–Euroopa Demokraatide (ERP-ED) fraktsiooni resolutsiooni eelnõu üks kaasalgataja oli Eestit esindav Tunne Kelam.

Oma kõnes tsiteeris Tunne Kelam Euroopa Parlamendi presidendi Hans-Gert Pötteringi sõnu Euroopa põhiõiguste harta allakirjutamiselt: „Meil on moraalne ja poliitiline kohustus kaitsta inimväärikust. See kehtib iga inimolendi kohta selles maailmas.”

„Me saame aru, et taotledes Pekingi olümpiamängude korraldaja staatust, kohustus Hiina valitsus selgelt ja tingimusteta austama olümpiamängude inimväärikuse ideaali ning tagama rahvusvaheliselt tunnustatud inimõigused,” nentis Kelam.

Kelami väitel peab Euroopa Parlament tegema järelduse, et viimasel ajal on poliitiliste tagakiusamiste maht Hiinas koguni kasvanud, mitte kahanenud. See on otseses seoses just Pekingi olümpia ettevalmistustega.

Kelami sõnul asustatakse sajad tuhanded Hiina pealinna elanikud sunniviisiliselt oma korteritest välja, Pekingist eemale.

Inimõiguste kaitsjaid, ajakirjanikke ja usklikke jälitatakse ja arreteeritakse. Kurikuulsais Lao Gai ümberkasvatustlaagris piinatakse kuni seitset miljonit inimest.

„Mida teha?“, pöördus Kelam Euroopa Komisjoni välisvoliniku Benita Ferrero-Waldneri poole.

Vastust näeb Kelam tänavuse Sahharovi preemia laureaadi, Sudaani inimõiguste kaitsja Salih Mahmoud Osmani sõnades: „Hoolige inimväärikusest. Avaldage survet minu valitsusele. Astuge konkreetseid samme.”

„On olemas selline mõiste nagu tegematajätmise patt,” pöördus kõneleja välisvoliniku poole. „Me kanname vastutust ka selle eest, mida me oleks pidanud ja võinud teha, kuid mida jätsime tegemata.”

Kelami arvates pole küllalt sellest, kui deklareerida kohtumistel oma muret inimõiguste olukorra üle. „Peame rakedama oma poliitikas tingimuslikkust – kui partner midagi selgelt lubas, siis ei ole võimalik edasi minna seni, kuni ta seda lubadust pole täitnud.” Kelam viitas ka Portugali peaministri José Socratese sõnadele põhiõiguste harta allakirjutamisel: äsja allakirjutatud harta moodustab osa Euroopa Liidu välispoliitikast.

Pekingi olümpiamängud on Tunne Kelami meelest tegelikult positiivne võimalus suunata rohkem tähelepanu inimõigustele Hiinas ning avaldada tõhusamalt survet sealsetele võimudele, tagamaks Hiina elanike põhilist inimväärikust.

„Kui aga resigneerunult arvame, et mängud toimuvad igal juhul ning pole mingit võimalust olukorda parandada, siis teeme seda oma kaasinimeste arvel, kellega just täna, harta allakirjutamisel Euroopa Liit oma solidaarsust deklareeris,” ütles Kelam.

„Ainus viis panna Hiina võime oma kodanike õigusi rohkem austama on saata neile signaal, et Euroopa Liit võtab omaenda põhiväärtusi – solidaarsust ja inimväärikust – piisava tõsidusega,” lõpetas ERP-ED fraktsiooni esindaja oma sõnavõtu.

Euroopa Parlament võttis Hiina-teemalise resolutsiooni vastu 13. detsembri täiskogu istungil Strasbourgis.

Euroopa Liit peab seisma vastu inimõiguste politiseerimisele Venemaal

Euroopa Parlamendi saadiku Tunne Kelami sõnavõtt Euroopa Parlamendi täiskogu istungil 12. novembril 2007 Strasbourgis

Hr President! Hiljutisel Euroopa Liidu ja Venemaa Mafra tippkohtumisel tegi Venemaa ettepaneku luua instituut, mis uuriks inimõiguste olukorda Euroopa Liidu liikmesriikides. Vene riigi esindajad näevad seda initsiatiivi vastukäiguna, millega tasakaalustada Euroopa Liidu jätkuvat kriitikat inimõiguste halveneva olukorra üle Venemaal. Kõnealust instituuti hakkaks rahastama Venemaa.

Minu arvates peavad Euroopa Liidu liidrid põhimõtteliselt olema vastu

igasugustele katsetele inimõiguste teemat politiseerida. On tõsiasi, et Venemaa ja Euroopa Liidu suhetes eksisteerivad piisavad mehhanismid inimõigusi käsitleva dialoogi arendamiseks. Kahjuks pole neid mehhanisme piisavalt ära kasutatud ja see on põhiliselt seotud sellega, et Venemaa ei ole Euroopa Liidu poolt tõstatatud probleemidele vastanud.

Kui sellise ideega edasi minna, võib järgmiseks kujutleda, et näiteks president Ahmadinejad nõuab Euroopa Liidu

territooriumil Iraani rahastatud instituudi rajamist inimõiguste ja holokausti uurimiseks.

Olen veendunud, et Mafra tehtud algatuste tulemuseks võib olla pigem inimõiguste kaitsmise ürituse diskrediteerimine.

Kõne originaal asub Euroopa Parlamendi kodulehel www.europarl.europa.eu. ■

Abi saajast abi andjaks

Lemmi Oro
riigiametnik

Oli 1992. aasta. Olin pea aasta tagasi hüljanud oma õpitud eriala ühe poole, arvutid ja programmeerimise, ja „otsinud välja” oma diplomi teise poole – ökonomist, ning asunud tööle tolleaegsesse Riigi Maksuametisse.

Ma olin küll diplomeeritud ökonomist, kelle lisaeriala oli infotöötlemise organiseerimine, kuid maksundusest kui sellisest puudusid mul igasugused teadmised. Nii oligi äraütlemata meeldiv võimalus sõita Saksamaale maksundust õppima ja nagu hiljem selgus – kogu Saksa riigi parimasse maksukooli (*Fachhochschule für Finanzen, Nordkirchen*). Mis siin salata, algus oli hirmus raske. Päev algas hommikul kell seitse ja lõppes õhtul üheteistkümne paiku. Samas saan praegu öelda, et nähtud vaev tasus end igati ja saadud baasteadmised on mind hilisemas töös tublisti aidanud. Lisaks maksualaste teadmiste omandamisele (teooria rakenduskõrgkoolis ja hilisem praktika Münsteri kohalikus maksu-

ametis) sai lahtiste silmadega ringi käidud ja mõned tolleaegsed tähelepanekud on hiljem marjaks ära kulunud.

Saksa maksumaksja kulul saadud teadmised osutusid väga vajalikeks meie noore riigi maksusüsteemi väljatöötamisel. Eriti sai selgeks see, et nii keerulist ja kallist süsteemi meie väikene riik endale lubada ei saa. (Muide, meie tänane süsteem pretendeeribki maailma lihtsaima maksusüsteemi tiitlile).

Oleme saanud teadmisi ja soovitusi paljude riikide ekspertidelt, kes Eesti süsteemi üles ehitasid, eriliselt tahaksin esile tõsta Thomas Harti USA-st, kelle roll selles oli hindamatu. Aga nüüd on aeg oma võlg sel viisil tasuda, et anda edasi oma teadmisi neile, kes täna alustavad. Nii olengi viimaste aastate jooksul õpetanud mitme riigi maksuametnikke, eriti nende riikide omi, kellele on huvi pakkunud meie tulude maksustamise põhimõtted. Praegu võib öelda, et Moldova on meie ettevõtete kasumi maksustamise süsteemi lausa üks-ühele üle võtnud või lähenenud küsimusele koguni veel radikaalsemalt. Kindlasti tuleb nimetada Gruusiat ja Ukrainat.

Väikeses riigis nagu Eesti on olnud julged otsustajad ja head nõuandjad. Eestis juba 1994. aastast kehtivat tulude ühtse määraga maksustamise süsteemi ei saa küll pidada väga unikaalseks, märkimist väärib aga kindlasti see, et tolleaegne valitsus julges teha sellise kindlameelse otsuse. Nüüd on selle süsteemi järgijaid palju. Nüüd on tähtis, et me suudaksime oma süsteemi kaitsta. Muutuvas maailmas on väga raske selgitada, et ühe maksusüsteemi kõige suurem eelis on stabiilsus. ■

Valik Eesti arengu- ja humanitaarabiprojekte 2007. aastal

Humanitaarabi andmine Lõuna-Sudaani pagulastele ja sisepõgenikele Maailma Toiduprogrammi kaudu – 500 000

Õppetipendiumid Moldova ja Gruusia noortele diplomaatidele ja riigiametnikele (2007/2008 õa) – 452 400

Gruusia, Moldova, Ukraina ülikoolide kaasamine siirdeuuringute võrgustikku – 1 899 782

Aitame kaasa Gruusia kutsehariduse arengule – kaasaegne kutseõpe ja kooli juhtimine – 2 306 701

Humanitaarabi andmine Iraagi pagulastele ja sisepõgenikele ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti (UNHCR) kaudu – 400 000

Rahvusvahelise varastatud sõidukite salakaubanduse vastu võitlemise koolitus Gruusia, Ukraina ja Moldova sõidukivarguste uurijatele – 431 782

Eesti EL- ja NATO-integratsiooni kogemuse tutvustamine Ukraina, Moldova ja Gruusia noortele diplomaatidele, riigiametnikele ja õppejõududele (lühikoolitus ja stažeerimisstipendiumid) – 670 250

ÜRO põlisrahvaste fondi, ÜRO põlisrahvaste kümmeaastaku fondi ja ÜRO põlisrahvaste foorumi tegevuse toetamine – 800 000

Sudaani pagulaste ja sisepõgenike tagasipöördumise ja taasintegreerimise toetamine ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku

Ameti kaudu (UNHCR) – 500 000

Humanitaarabi Makedooniale metsatulekahjude kustutamiseks – 500 000

Eesti reformikogemuse suunamine Gruusiasiale majanduse arenguks ja strateegia koostamine – 590 210

Tšernigovi oblasti kommunaal- ja keskkonnamajanduse arengustrateegia koostamine ning investeringu pilootprojekti ettevalmistamine ja läbiviimine Kulkovka rajoonis – 1 763 550

Summad eesti kroonides.

Allikas: Välisministeerium
http://www.vm.ee/est/kat_425/5084.html ■

USA valimiste võtmeteemaks on immigratsioon

Martin Helme

Kui vabariiklik partei 2006. aasta novembri vahevalimistel esimest korda 12 aasta jooksul Kongressi mõlemas kojas vähemusse jäi, peeti peasüüdlaseks valitsuse ebaedu Iraagis. Päris kindlasti uskusi seda demokraadid, kelle kampaania keskendus lubadustele Iraagist võimalikult pea lahkuda. Oma rolli mängis võimuvahetuses veel valijate tühimuse vabariiklaste pikast valitsemis-perioodist ning president Bushi madal populaarsus. Kumbki partei ei tahtnud möönda, et olulisim tegur vabariiklaste kaotuse taga oli partei suhtumine illegaalsesse immigratsiooni üle USA lõunapiiri.

Vabariiklased – vähemalt suurem osa neist – on kaotusest õppust võtnud ning paljud kõrge profiiliga senaatorid, kongresmenid ja kubernerid on avalikult lahti öelnud oma varasematest seisukohtadest ning võtnud omaks uue, karmi joone suhtumises illegaalsesse immigrandidesse. Juba praegu on selge, et immigratsioon kujuneb eelseisvatel presidendivalimistel üheks tulisemaks teemaks, vahest isegi tähtsamaks Iraagi sõjast, majandusest või maksudest.

Ameerika on illegaalsete immigrantidega hädas. Riigis elab hinnanguliselt kuni 20 miljonit illegaali, kellest rõhuv enamik on riiki tulnud viimase kümne aasta jooksul. Enamus illegaale saabub üle suure osas valveta USA–Mehhiko piiri ja immigrantide põhimass ongi latiinod, neist ligi pooled mehhiklased. Selline järsk ja massiline, ühe kultuuri ja keelega immigrantide hulk ei soovi assimileeruda, vaid nõuab sõjakalt hispaania keele kasutamist ning sedagi, et neile antaks tagantjärele elamisloa või lausa kodakondsus. Illegaalid on paljudes linnades ja maakondades täielikult umbe ajanud nii kooli kui ka tervishoiusüsteemi, samuti on võõrkeelse illegaalide massi saabumine drastiliselt kõrgeks ajanud kuritegevuse näitajad.

Kui varasematel aastakümnetel peeti USAs iseenesestmõistetavaks, et kõik riiki saabuvad muutuvad „suures sulatusahjus” ameeriklasteks, võtavad üle inglise keele, kohalikud kombed ning asuvad tunnistama USA seadusi, siis nüüd on assimilatsioonist rääkimine tembeldatud poliitiliselt ebakorrektses. Eriti kritiseerivad assimilatsiooni demokraadid, kelle arvates peaks uustulnukatele vastu tulema just vanad olijad.

Kuid latiinode invasioon on osutunud võimalikuks mitte ainult demokraatide, vaid kogu poliitilise koorekihi, samuti aga majanduseliidi ning peavoolu meedia aastakümneid kestnud soosiva suhtumise tõttu. Ärimeeste argumentatsioon on tuttav: majandus vajab lisakäsi ja odav tööjõud on kasuks kõigile ameeriklastele.

Enamik ameeriklasi nii ei arva. 2005. aasta aprillis Fox Newsi tellimusel Opinion Dynamics Corporationi poolt tehtud arvamusuuringust selgus, et 91 protsenti ameeriklastest peab massilist illegaalset immigratsiooni kas tõsiseks või väga tõsiseks probleemiks ning 67 protsenti kodanikest pooldab sõjaväe saatmist USA–Mehhiko piirile illegaale tõrjuma. Samal aastal üritasid mõlema partei senaatorid Valge Maja eestvedamisel enne 2006. aasta valimisi läbi suruda „immigratsioonireformi”, mis oleks sisuliselt toiminud amnestiana kõigi riigis viibinud illegaalide suhtes ning jätnud ikkagi piiri Mehhioga avatuks.

Peale immigratsioonireformi algatamist puhkes vabariiklaste hulgas mäss oma partei juhtkonna vastu. Inimesed organiseerisid omal algatusel relvastatud kodanikumiiitsa, mis asus eraviisiliselt valvama kõige tihedama liiklusega piirilõike lõunas. Mis aga kõige tähtsam: oma suur osa parteis pettunud vabariikliku partei tuumikvalijad jäid valimis-päeval lihtsalt koju. Sellel oli kaks tagajärge. Esiteks kaotasid vabariiklased kongressis oma enamuse, teiseks osutusid valituks eelkõige need vabariiklaste kandidaadid, kes lubasid kampaanias

Scamplx

Tijuana rand USA–Mehhiko piiril. Immigratsiooni pidurdamiseks on püstitatud piirile 22,5 km pikkune kõrge tara, läbi mille on kohati võimalik sugulastel suhelda.

sulgeda lõunapiiri ning asuda karistama ettevõtteid, kes võtavad tööle illegaale. See ongi kujunenud nüüd vabariikliku partei platvormiks: piiri sulgemine peatab uute illegaalide saabumise, neile töö- ja õppimisvõimaluste piiramine sunnib suurt osa aga naasma kodumaale. Demokraadid pooldavad jätkuvalt ulatuslikku amnestiat ning üle 2000 kilomeetri pikkuse piiri valveta jätmist. Sõltumata sellest, kellest saab kummagi partei presidendikandidaat, immigratsiooniküsimuses saavad neil olema diametraalselt erinevad lähenemised. Poliitikavaatlejatele tootab see head piikidemurdmist, valijatele aga reaalselt valikuvabadust. ■

Islam Venemaal

Mart Helme

Religioosselt on Venemaa maailmas tuntud eelkõige kui õigeusklik ehk ortodoksi tsivilisatsioon. Just nii käsitleb Venemaad oma kuulsas „Tsivilisatsioonide kokkupõrkes” ka Ameerika politoloog Samuel P. Huntington. Selle kõrval on jäänud üsna varju tõsiasi, et Venemaa on samal ajal arvestataval määral ka islamimaa.

Tõsi küll, Nõukogude Liidu ajal toimunud ateistlik ajupesu koos poliitiliste repressioonidega surusid usu kui niisuguse tagaplaanile ja kasvatasid üles mitu põlvkonda inimesi, kelle elav side religioosete rituaalide täitmisega muutus marginaalseks. Sellest hoolimata säilitas religioon, antud juhul siis islam, etniliskultuurilise identiteedi olulise komponendina oma rolli ka nimetatud aastakümnetel ja osutus selleks vundamendiks, millele Nõukogude Liidu lagunemise järel tugines islami ulatuslik renessanss Venemaa avarustel.

Arvudes võib seda väljendada järgmiselt. Kui 1991. aastal oli Venemaa Föderatsiooni territooriumil vaid 300 mošeed, siis praeguseks on neid umbes 8000 (see on rohkem, kui 75 miljoni elanikuga Egiptuses). Siinkohal väärib märkimist, et rahalised vahendid niisuguseks ulatuslikuks ehitustööks saadi peamiselt teistest islamimaadest – Türgist, Iraanist ja Saudi Araabiast, kes abi andes ühtlasi konkureerivad tõsiselt ka mõju pärast Venemaa moslemite üle.

1991. aastal polnud Venemaal ainsatki islamikooli (õppeasutust, mis annab religioosse kallakuga haridust). Nüüd on seesuguseid koole ligemale 60 ja neis õpib üle 50 000 õpilase.

Aasta-aastalt on kasvanud palverändurite arv Mekasse, ulatudes praegu 15 000 inimeseni. See arv võiks olla palju suurem, kui Saudi Araabia üle kogu maailma saabuvate palverändurite tohutut hulka arvestades ei seaks tulijatele riikide lõikes rangeid piiranguid.

Ka moslemite üldarv on viimase viieteistkümne aasta jooksul kiiresti kasvanud. 1989. aasta rahvaloenduse andmetel oli Venemaal 12 miljonit etnilist moslemit, kes kuulusid umbes neljakümnesse erinevasse etnilisse gruppi. Praegu hinnatakse etniliste moslemite üldarvuks Venemaal kuni 23 miljonit inimest. Islamijuurtega rahvastik paikneb peamiselt Volga-Uurali basseinis (baškii-rid, tatarlased) ja Põhja-Kaukaasias. Mõnevõrra üllatuslikult on islamiusuline rahvastik muutunud märgatavaks ka niisuguses igasuguse varasema islami-traditsioonita paigas nagu Karjala, kus umbes 20 000 islamiusulist moodustavad küll vaid kolm protsenti sealsest rahvastikust, kuid kus kogukonna teke on eelkõige seotud mujalgi Venemaal viimastel aastatel maad võtnud usuvahetusega.

Islamikogukonna kasv tervikuna võlgneb Venemaal tänu mitmele eri suundumisele. Neist on usuvahetus kõige vähem oluline, ehkki samuti märgatav. Tunduvalt tähtsamat rolli mängib islamirahvaste suurem sündivus ja migratsioon endistest Nõukogude Liidu muhameedlikest liiduvabariikidest. Nimelt on peamiselt islamirahvastikuga piirkonnad Venemaal ainsad, kus rahvastiku loomulik juurdekasv on jäänud N Liidu lagunemise järel positiivseks. Ja seda kohati koguni 50 protsendi ulatuses. Positiivse iibe on säilitanud isegi niisugused konfliktirikad piirkonnad nagu Dagestan, Tšetšeenia ja Inguššia, muudest kõnelemata. See on andnud alust USA endisele riigisekretärile James Bakerile 2006. aastal väita, et „veel meie eluajal – eeldades, et Vene Föderatsioon jääb oma praegustesse piiridesse – muutub ta islamimaaks. See tähendab, et islamirahvastik moodustab seal enamuse. Kuid juba enne seda mõjutab islamijuurtega rahvastiku kasvav osatähtsus oluliselt Venemaa välispoliitikat. Lääne-Euroopas ja USAs levinud käsitlus, mille kohaselt Moskva on osa Euroopa „kontserdist”, ei pea enam paika.”

Islamirahvastiku positiivsele loomulikule iibe tuleb aga lisada ka massiivne

sisseränne lõunapoolsetest eksliiduvabariikidest. Esirinnas on siin aserid, keda on Venemaale viimase kümnendi jooksul ümber asunud tervelt kaks miljonit; neile järgnevad kasahhid – umbes miljon.

Sadadesse tuhandetesse ulatuvad ümberasunute arvud ka Usbekistanist, Tadžikistanist ja Kõrgõzstanist. Pole siis midagi imestada, et Moskva oma vähemalt 1,5 miljoni moslemi ja kuue mošeeaga on Euroopa kõige islamistlikum pealinn.

Kõike seda arvesse võttes ennustataksegi, et aastaks 2050, kui Venemaa rahvaarv negatiivse iibe tulemusena langeb praegusest 143 miljonilt 100 miljonini, ületab islamipäritolu rahvastiku osakaal viiekümne protsendi piiri.

Osundatud suundumused on vene eliidi senist üleolevat ja kohati islamifoobset suhtumist järk-järgult muutnud. Kui ajavahemikus 1992–2002 mahtus Vene Föderatsiooni ministrite hulka vaid kolm etnilist moslemit, siis nüüd on Venemaal asunud arutlema koguni teemal, kas ei peaks võimustruktuurides looma spetsiaalselt islamikogukonna küsimustega tegeleva asepresidendi ametikohta.

2005. aastal tegi Venemaa murrangulise sammu, astudes Islamirahvaste Organisationsiooni liikmeks. Välisminister Sergei Lavrovi sel puhul lausunud sõnad: „Venemaal on 20 miljonit moslemit ja seetõttu on meie maa teatud määral osa islamimaailmast,” peegeldavad selgelt Moskvas tunnetatud paratamatust mitte üksnes arvestada oma vahetu piirnemisega miljardit inimest ühendava ülemaailmase islamikogukonnaga, vaid ka omaenda kasvava ja üha aktiivsemaks muutuva islamirahvastikuga. 2005. aastal loodi võimude heakskiidul ka Islamipärandi Ühing, mis on Venemaa islamirahvaste vaimse ja materiaalse kultuuri säilitamise ning edendamise kõrval seadnud endale ülesandeks ka dialoogi pidamise võimudega.

Islamiusulise rahvastiku kasv ja religioosse mõju laienemine on toonud iseenesest mõistetavalt negatiivse lisa-

väärtusena kaasa rahvusliku ja religioosse vaenu süvenemise. Pogrommid mitmed Moskva turud üle võtnud aserite vastu on olnud aastate jooksul sagedased, samuti miilitsavägivald illegaalsete immigran- tide suhtes Kaukaasiast ja Kesk-Aasiast. Oma panuse konkreetselt islamistlike vähemuste vastu suunatud vägivalda on andnud ka mitmed radikaalsed organisat- sioonid ning tänavajõugud.

Valitsusele on kahtlemata suurimaks probleemiks siiski islami võimalik radi- kaliseerumine ja muutumine kasvulavaks fundamentalistlikele usulis-poliitilistele liikumistele, terrorism kaasa arvatud.

Selle vältimiseks ongi valitsus asunud praegu islamikogukondadele senisest suuremat tähelepanu pöörama ning neile allasurumise asemel kontrollitud poliiti- list eneseteostust pakkuma. Ühtlasi jätkab Moskva Kesk-Aasia vabariikide ilmalike diktatuuride toetamist, eeldades, et nende püsimine aitab alla suruda sealset potentsiaalset islamifundamentalismi või vähemalt suunab selle energia kohalike hirmuvalitsejate, mitte Venemaa vastu.

Moskva jälgib ja suunab teraselt ka islamikogukonna siseseid poliitilisi ning religioosseid vaidlusi, mis varieeruvad islami reformimise kavadest agressiiv- sete plaanideni õigeusklike venemaalaste islamiusku pööramiseks. Sellega seoses toetab valitsus kõike, mis aitab kaasa etniliste islamirahvaste juures materia- listliku ja ateistliku meelsuse kujunda- misele, püüdes islamit muuta pigem traditsiooniks ja tseremooniaks kui usuks.

Kokkuvõttes võimegi öelda, et praegune Vene eliit on oma probleemidest Venemaa võimaliku islamiseerumise kontekstis täiesti teadlik. Ühtlasi, tunnetades oma jõuetust demograafiliste trendide muutmisel, on Moskva alustanud ka kujuneva olukorra suunamist enne, kui ollakse juba sündinud fakti ette seatud. Laias laastus võib Kremli juhtimisel käivitavat poliitikat nimetada Venemaa islamirahvaste positiivseks hõlvamiseks. Kui suurel määral see õnnestub, näitab tulevik.

Scanpix

Islamiusulise Tatarstani ja õigeuskliku Venemaa riigilipud Kazani kremli katusel.

¹ Termin märgib traditsiooniliselt islamiusku kummardanud etnilisse üksusesse kuuluvaid inimesi, kuid ei tähenda, et nimetatud oleksid automaatselt ka tõsiusklikud moslemid. ■

Lähedane Namiibia

Aimar Altosaar

Aafrika alumises otsas, Lõuna-Aafrika Vabariigi (LAV) ja Angola vahel Atlandi ookeani ääres on riik, mida võib üllatavalt mitmete tunnuste poolest lugeda Eestiga sarnaseks või isegi Eestile lähedaseks. Näiteks veel viisteist aastat tagasi oli Eesti ja Namiibia elanikkond umbes samas suurusjärgus, ligi poolteist miljonit. Tõsi küll, nüüd loetakse Namiibias elanikke üle kahe miljoni. Teiseks leiab sarnasusi linnade tänavapildis ja toidukohtades, sest ahjuvorsti, kartulit ja hapukapsast peavad nemadki oma rahvusroaks! Seletus on lihtne: nii siin kui ka seal tõid maad koloniseerinud sakslased kaasa oma toitumistavad. Sakslaste maal viibimise aeg ja ajastud on erinevad, seetõttu meenutab Atlandi ookeani rannikulinn Swakopmund Esimese ilmasõja eelset Keisri-Saksamaad, Tallinna vanalinn aga Hansa-aega. Sarnasusi leidsime veel riikide elatustasemes ja infrastruktuuri olukorras, mis asetab meid Euroopa arenenud riikide nimekirja lõppu, Namiibia aga Aafrika kontinendi absoluutsesse tippu.

Namiibia pindala 825 120 km² on suurem igast Euroopa riigist, suurem osa sellest maast asub rohkem kui kilomeetri kõrgusel merepinnast ning on kuiv ja poolkõrbeline. Vähegi niiskemates ja viljakamates kohtades võib kohata kõiki tuntud Aafrika loomaliike, keda elab eriti tihedalt poole Eesti suuruses Etosha rahvuspargis. Kui tahate lõviga ühe veelombi ääres aega veeta (tema joob, teie vaatate teda autoaknast!) või jälgida 50 meetri kauguselt kaelkirjakuid ja elevante sebra- ja gnuukarjade keskel, siis võib seda kõike rahvuspargis teha. Ahvid, metssead, jaanalinnud ja kitsed (*stembrock*'id, *springbock*'id) hulguvad pikka-aegsetes savannides. Lubatud kiirus on kuni 120 km tunnis ja sõites tuleb olla ettevaatlik, sest loomad ja linnud lippavad sageli üle tee!

Põliselanikke namasid (hotentotte) ja sane (bušmanceid), himbasid jt on kogu

Erakogu

Himba rahva naised lastega Outjo linna tänaval. Selliseid himba naisi võis näha mitmel pool, nad on alati lahked ja naeratavad. Himbad elavad muidu Namiibia kirdeosa poolkõrbetes, mis on tuntud pisikeste kõrbeelevantide elukohana.

maal vaid natuke üle kümnendiku elanikkonnast. Suurimad rahvusrühmad on bantude rühma kuuluvad ovambod, keda on üle poole kogu rahvast ja kavangod, kes mõlemad on põhja poolt viimase aastatuhande jooksul namade ja sanide maale tulnud. Valgeid on 6–7% ning lisaks 2–3% segaverelisi. Kuigi igal rahval ja hõimul on oma keel, on ametlikuks riigikeeleks kuulutatud inglise keel, mida aga kaugeltki kõik ei räägi ega mõista. Levinuim ühiskeel, millest kõik aru saavad, tundub olevat afrikaani keel, 17.–18. sajandil Lõuna-Aafrikasse asunud hollandlaste järeltulijate buuride keel.

Namiibia on väga erinev teistest Aafrika riikidest, sama palju erineb tema koloniseerimise ajalugu. Suurest maadeavastamise ja -haaramise ajastust oma killustatuse tõttu kõrvale jäänud Saksamaa sai alles Otto von Bismarcki ajal nii tugevaks, et suutis endale hankida mõne meretaguse koloonia. Saksamaa Edela-Aafrika (*Deutsch-Südwestafrika*) oli üks kolmest Aafrika maatükist, mis tõusev Euroopa suurvõim endale sai. Kuigi sakslaste valitsemisaeg ei kujunenud

pikaks – kestis 1884–1915 –, on Saksamaa mõju ometi tugev ning sakslaste kohalolek märgatav. Tundub, et sakslased, nii kohalikud kui ka riigisakslased, suhtuvad oma kunagisse koloniaalhiilguse pärandisse väga hoolitsevalt ning kaugeltki mitte ilma sakslastele omase sentimentaalsuseta. Linnades on *street*'ide kõrval ka palju *strasse*'sid, söögikohad on sageli *bierstube*'d ja *weingarten*'id jne. Keisriaegseid vappe, silte, tarbeesemeid ja kunsti leidub igal pool. Toidu kohta sai juba märgitud, et see on meilegi harjumuspärane ning seda serveeritakse tavaliselt saksalikult suurte portsjonitena, nii et dieedipidajatel on sealmaal igatahes raske!

Kuid poliitilist võimu sakslastel Namiibias enam ei ole, nii nagu teistelgi valgetel. Kuni 1980ndate lõpuni LAVi halduse all olnud territooriumil domineerisid majanduses ja poliitilises elus valged. Kuid juba alates 1960ndatest pidasid mustad aafriklased sellise olukorra muutmiseks relvastatud võitlust, mida juhtis SWAPO (*South-West Africa People's Organisation*). Veriseks kujunenud vabastusvõitluse ajal suutis LAV

Erakogu

Selliseid muule Aafrikale tüüpilisi slumme Namiibias rohkem ei näinudki kui vaid ühes piirkonnas, kus elavad dalarad (s.t himbadest lõuna pool, Spitzpopfi koobaste lähedal). Dalarad on väga omapärane rahvas, kes näevad välja kui bantud (suured neegrid), kuid räägivad sanade ja namadega (bušmanid ja hotentotid) sarnast naksuvat keelt. Nende lapsed olid väga võluvad ja sõbralikud, ei mingit pealetükkivust! Selle eest tahaks neid lausa tänada! Külad ise aga olid väga vaesed. Ülejäänud Namiibiale on tüüpilised korralike saksa tüüpi majadega asulad, linnad ja tänavad.

hoida Namiibia majandust siiski üsna heal järjel. Lõpuks, pärast 12 aastat kestnud intensiivseid läbirääkimisi ÜRO poolt määratud esindaja Martti Ahtisaari juhtimisel, sai Namiibiast 1990. aastal iseseisev riik. Esimeseks presidendiks saigi SWAPO juht Samuel Daniel Shafiqhuna Nujoma ning SWAPOst kujunes praeguseni riiki juhtiv valitsev partei. Täna on maa presidendiks SWAPO uus juht, 2004. aastal valitud Hifikepunye Lucas Pohamba.

SWAPO ainuvõimu on viimastel aastatel püüdnud kõigutada mitmed uued poliitilised rühmitused, kuid erilist edu ei ole neil olnud. Üheks, ja paljude kohalike ekspertide meelest peamiseks põhjuseks on SWAPO etniline baas, sest see on ovambode organisatsioon, kuhu teistel asja ei ole. Kuigi poole rahvastikust moodustavad ovambod elavad vaid suhteliselt kitsal alal riigi põhjaosas Angoola piiri ääres, on nende mõju all Windhoekis asuv valitsus ning peamised riigi kontrolli all olevad majandusstruktuurid. Valgeid, nagu ka namasid ja sane, tänapäeva Namiibias juhtivatel kohtadel ei näe. Kui namad ja sanid on enamasti jäänud traditsiooniliste eluviiside juurde Aafrika lõunaosa poolkõrbetes ega kipugi eriti linnadesse, siis valged on tõmbunud vaid teatud majandussektoritesse, kus nad on jätkuvalt väga edukad. Vähemalt väga kõrgel järjel olevad põllumajandus ja turismi-

sektor on senini peamiselt valgete ettevõtjate käes.

Riigile suurt jõukust töötav maavarade kaevandamine ja eksport on läinud riigi kontrolli alla. Namiibia valitsus on aga partnerriikide suhtes üsna valiv, tuntavalt eelistatakse Hiinat ja Venemaad, sest mõlemad toetasid tugevalt omaaegset vabastusvõitlust. Endiste koloniaalvõimude suhtes ollakse väga reserveeritud. Edukad tööstusettevõtted vaevlevad suures kvalifitseeritud tööjõu puuduses, sest töölubade andmisel tehakse teravat vahet: kui spetsialist tuleb mõnest Euroopa riigist või USAst, on tööloa saamine väga kahtlane, samas hiinlased võivad vabalt tulla hulkadena ja Vene riigi kontrolli all olevatel ettevõtetel ei ole raske saada kontsessioone maavarade kaevandamiseks ning oma tööjõu sissetoomiseks. Rannikumeres lõsuvad kormoranidega kaetud Vene kalalaevade vrakid annavad jätkuvalt tunnistust Vene kalalaevastiku soositud kohalolekust.

Kuid Namiibiale võib selline eurooplaste tõrjumine pikas perspektiivis siiski kalliks maksma minna. Ohu märgid suurenesid 2005. aastal, kui ovambode juhitud valitsus käivitas riikliku programmi valgetelt põllumajandusettevõtete väljaostmiseks ning nende soodsaks väljajagamiseks mustadele. Kohalikest ajalehtedest võibki juba lugeda tõsisest majandusraskustesse sattunud farmidest,

mis olid üle läinud valitsusmeelsete rühmituste ja hõimude esindajatele. Kuigi valitsus on püüdnud maade ülemineku protsessi kavandada väga pika ja seadusliku protsessina, kus kellelegi ei tohi liiga teha, on paljud valged põlisasukad siiski mures, sest vägivaldne Zimbabwe ei ole sealt kaugel. Kvalifitseeritud buuride ja sakslaste järeltulijad tunnevad end selgelt tõrjututena. Näiteks saavad noored sakslased kohaliku saksa kogukonna toel korraliku saksakeelse keskkariduse, kuid Saksamaale kõrgkoolidesse läinud noored jäävadki enamasti sinna.

Poliitilise tuleviku suhtes annab lootust, et SWAPO ülevõim ei tundu enam nii vankumatuna. Lisaks juba varem tegutsenud opositsioonilistele erakondadele tekkis sellel sügisel SWAPOst eraldunud mõjuvõimas rühmitus ning valimised on Namiibias siiani veel vabad. Erinevalt Eesti idanaabrast ei harrastata selles Aafrika riigis veel kontrollitud demokraatiat ega piirata ajakirjandusvabadust, tänu millele saab igauks, kellel on huvi, Namiibia poliitilisest elust adekvaatse ülevaate.

Parim viis ühe maaga tutvumiseks on loomulikult seal ära käia ning inimestega suhelda. Praegu on Namiibia veel turvaline ja arenenud väga eksootiline riik. Soovitan igauhel, kellel selleks vähegi võimalust, Namiibiat külastada. ■

Maailma Vaade

Peatoimetaja Mart Helme

Kolleegium Mart Helme, Tunne Kelam, Kadri Kopli, Aimar Altosaar,

Berit Teeäär, Marko Mihkelson, Andres Herkel, Mart Nutt

Toimetus Anneli Kivisiv, Kaja Villem, Kaja Sõrg

Keelekorrekatuur Antenna Translations OÜ

Telefon 773 4203

e-aadress anneli.kivisiv@irl.ee

Postiaadress Kivisilla 4-9, 10145 Tallinn

Scampix

21. detsembril 2007 liitusid Schengeni viisaruumiga Euroopa Liidu uusliikmed Poola, Tšehhi, Slovakkia, Sloveenia, Läti, Leedu, Ungari, Malta ja Eesti. Mõnel pool tekitas Schengeni lepingu laienemine siiski seoses hirmudega turvalisuse ja tööhõive pärast proteste. Pildil piirikontrolli kaotamise vastu protesteerivad Saksa föderaalpolitseinikud Frankfurtis Oderi ääres 22. novembril 2007.

Scampix

Väidetav valimispettus paiskas detsembri lõpul kaosesse Aafrika seni ühe stabiilsema ja demokraatlikuma riigi Keenia. Opositsiooni ja valitsuse kokkupõrgetes hukkus sadu inimesi. Kriisi reguleerimisse pidid sekkuma rahvusvahelised vahendajad ja riiki saadeti humanitaarabi.

Scampix

Türgi omavolilised sõjalised operatsioonid Põhja-Iraagis sundisid oma kodudest lahkuma tuhandeid kurde.

Sisukord

Peatoimetaja veerg, Mart Helme	Lk 2
Läti raske tee kodanikuühiskonna poole, vastab Veiko Spolitis	Lk 3
Poola – uue alguse lootus, Ahto Lobjakas	Lk 7
Konflikte otsides edu ei saavuta, Jacek Protasiewicz, Tadeusz Zwiefka	Lk 9
Belgia – lagunev riik? Luc Vandeputte	Lk 10
Vastab Joseph Daul	Lk 12
Kosovo iseseisvumisega jäanuk-Jugoslaavia lagunemine ei lõpe, Tõnu Kalvet	Lk 14
Võitlus populismiga Ladina-Ameerikas, Eirik Moen	Lk 16
Narkootikumid, kodusõda ja kohalikud valimised eksootilises Colombia Vabariigis, Rait Kaarma	Lk 18
Soome – ikka Venemaa ja Lääne vahel, vastab Jyrki Iivonen	Lk 20
Läbipaistvus – ei mingeid õpetussõnu Brüsselist, palun! Kristian Schmidt	Lk 22
Ühtne turg? Nele Eichhorn	Lk 24
Sõnavõttud Euroopa Parlamendis, Tunne Kelam	Lk 25
Abi saajast abi andjaks, Lemmi Oro	Lk 26
USA valimiste võtmeteemaks on immigratsioon, Martin Helme	Lk 27
Islam Venemaal, Mart Helme	Lk 28
Lähedane Namiibia, Aimar Altosaar	Lk 30
Esikaanefoto: Scampix	